

Ірина Жаркова
Лариса Мечник
Лілія Роговська

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

1
КЛАС

Частина 1

Видавництво

«Підручники
і посібники»

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика М. Вербицького   Слова П. Чубинського

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

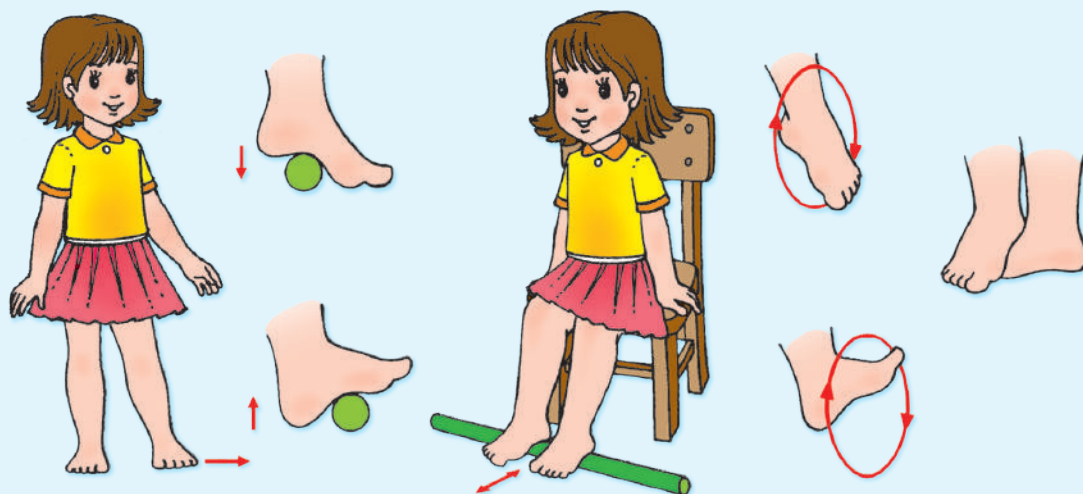
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

ВПРАВИ ДЛЯ ПРАВИЛЬНОЇ ПОСТАВИ

ВПРАВИ ДЛЯ СТОП

Ірина Жаркова, Лариса Мечник, Лілія Роговська

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у двох частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2024

УДК [501:37.016](075.2)

Ж35

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 03.02.2023 р. № 110)

Підручник безкоштовний.
Надруковано згідно з договором від 8 серпня №FY25-08-08-02.
Продаж заборонено

Умовні позначення

Розглянь малюнок, розкажи

Виконай завдання.
Попрацюй разом (у парі, групі).
Пограй, позмагайся

Поміркуй, дай відповідь на запитання

Проведи спостереження, досліді, дізнайся

Запам'ятай! Це важливо знати!

Підготуй матеріали

Жаркова І.

Ж35 Я досліджую світ : підруч. інтегрованого курсу для 1 кл.
закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч. 1 / І. Жаркова, Л. Мечник,
Л. Роговська. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2024. —
112 с. : іл.

ISBN 978-966-07-4127-0

ISBN 978-966-07-4128-7 (Ч.1)

УДК [501:37.016](075.2)

ISBN 978-966-07-4127-0
ISBN 978-966-07-4128-7 (Ч.1)

© Жаркова І., Мечник Л., Роговська Л., 2023
© Видавництво «Підручники і посібники», оригінал-макет, 2023

Я досліджую світ

ДОРОГИЙ ПЕРШОКЛАСНИКУ / ДОРОГА ПЕРШОКЛАСНИЦЕ!

Підручник, сторінки якого ти гортаєш, допоможе розкрити чимало таємниць світу, у якому ми живемо.

Ти пізнаватимеш довкілля, спостерігатимеш за ним, проводитимеш досліди й робитимеш відкриття.

Твоїми супутниками і помічниками на сторінках підручника будуть:

Професор Лісовенко — знавець природи.

Він допоможе тобі пізнавати та досліджувати світ природи.

Дівчинка Вітамінка — знається на правилах безпеки та здорового способу життя.

З нею ти будеш досліджувати свій організм, вчитися берегти та зміцнювати здоров'я, поводитися безпечно.

Хлопчик Розумник — знавець сучасності та минушини.

Він допоможе пізнавати та досліджувати світ людей.

БАЖАЄМО УСПІХУ!

ЧОГО ТИ НАВЧИШСЯ НА УРОКАХ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сьогодні розпочинається твоя шкільна мандрівка навколишнім світом. У тебе, мабуть, є чимало запитань про світ і твоє місце в ньому.

На уроках «Я досліджую світ», мандруючи з помічниками, ти отримаєш відповіді на багато із цих запитань.

Я, хлопчик Розумник,
допоможу знайти відповіді на запитання:

Які твої права
й обов'язки
як громадянина
чи громадянки України?

Як потрібно
ставитися до старших,
однолітків, людей
з інших країн?

Я, дівчинка Вітамінка,

допоможу тобі
отримати відповіді
на запитання:

Що потрібно робити,
аби твоєму життю і здоров'ю
ніщо не загрозувало?

Я, професор Лісовенко,

допоможу тобі з'ясувати:

Що таке природа?
Якою вона буває?

Чому потрібно
берегти природу?

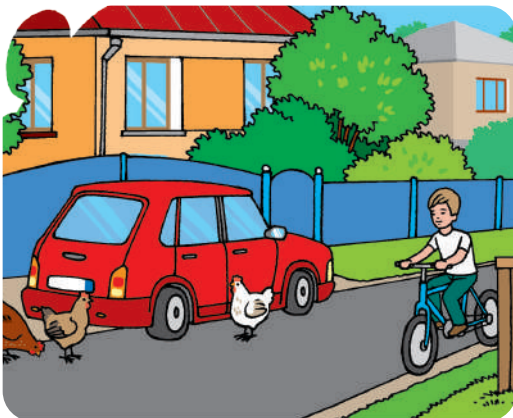
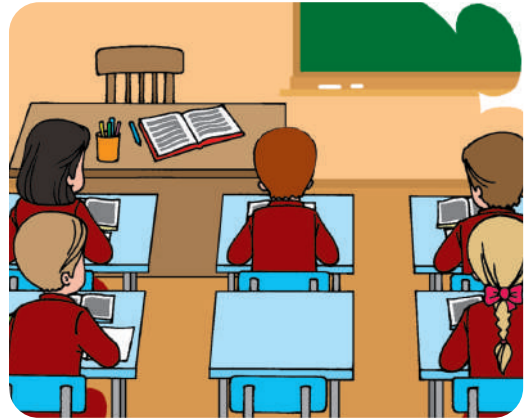
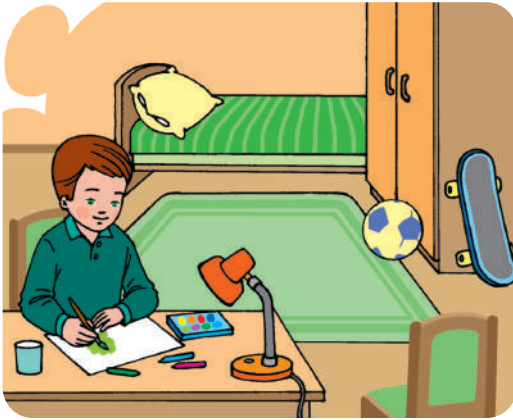
Отож вирушай у мандрівку великим і цікавим
навколишнім світом! Досліджуй його!

СВІТ, У ЯКОМУ ТИ ЖИВЕШ

Що є довкола нас удома, у школі, на подвір'ї, на вулиці, у лісі?

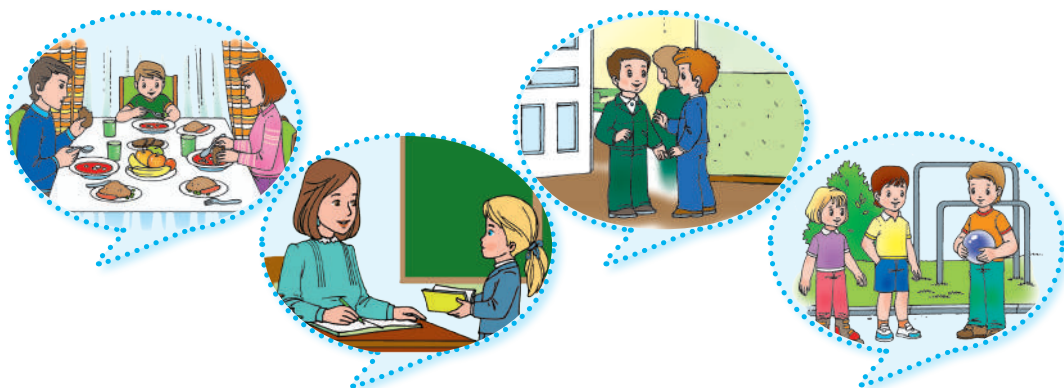
Дім, школа, подвір'я, парк, ліс, вулиця, люди,
з якими ти спілкуєшся, — це світ, що є довкола тебе.

**Усе, що є довкола тебе, —
це навколишній світ.**

З ким спілкуються діти?

З ким зазвичай спілкуєшся ти?

Твої рідні, учителі, однокласники, друзі — це
люди, які є поруч із тобою в навколишньому світі.

**Ти і кожна людина —
частинки навколишнього світу.**

Що таке навколишній світ?

Що тебе оточує в навколишньому світі?

Що є цікавим, корисним у твоєму навколишньо-
му світі?

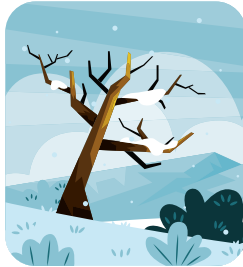
СПОСТЕРІГАЙ ЗА ПРИРОДОЮ В РІЗНІ ПОРИ РОКУ

Якщо ти уважно спостерігатимеш за природою та працею людей у різні пори року, то зможеш зробити для себе чимало цікавих відкриттів.

осінь

зима

весна

літо

Спостерігай у різні пори року:

- як світить і гріє Сонце;
- якого кольору небо;
- чи є на небі хмари, якого вони кольору;
- які бувають опади;
- які дмуть вітри;
- який вигляд мають дерева, кущі й трав'янисті рослини;
- яких тварин можна побачити там, де ти живеш;
- як змінюється поведінка тварин;
- які роботи виконують люди в місті (селі).

Фотографуй зміни, які відбуваються в природі в різні пори року.

ЛЮДИНА СЕРЕД ЛЮДЕЙ

ТВОЯ ШКОЛА

Школа стала для тебе другою домівкою, а вчителі — твоїми друзями, наставниками і порадиниками.

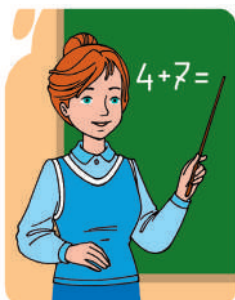
Які шкільні приміщення зображені на малюнках? Для чого вони призначені?

У яких шкільних приміщеннях тобі вже доводилося перебувати? Які там є речі?

Люди яких професій працюють у школі?

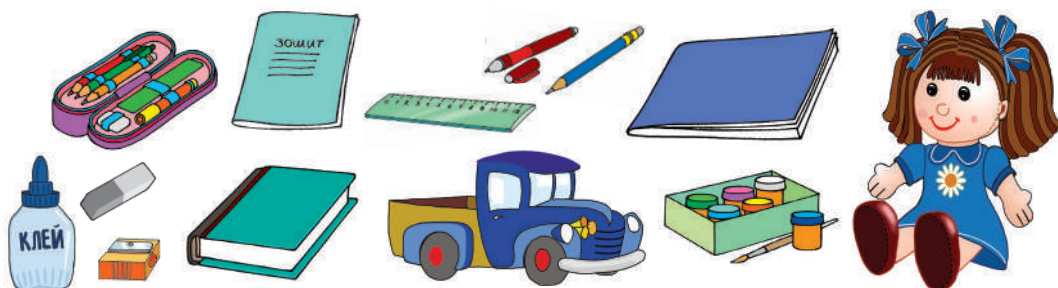
У школі працюють люди різних професій: учителі, медсестри, бібліотекарі, кухарі, прибиральниці.

Поважай і ціную працю людей, які тебе навчають і дбають про здоров'я й безпеку.

Що не знадобиться для занять у школі?
Для чого призначене шкільне приладдя?

Як потрібно ставитися до шкільного приладдя,
щоб воно довго служило?
Чому не варто брати в школу зайві речі?

Перевір, чи немає у твоєму наплічнику зайвих речей.

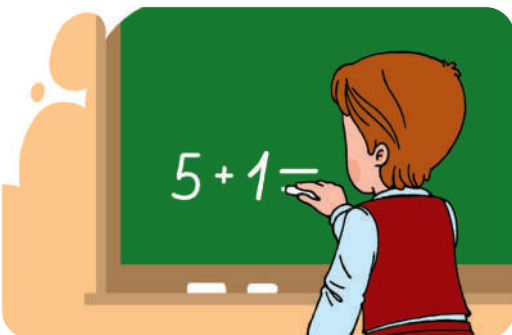
НАВЧАННЯ — ЦЕ ТВІЙ ОБОВ'ЯЗОК

Чому в народі кажуть: «Школа вчить, як на світі жить»?

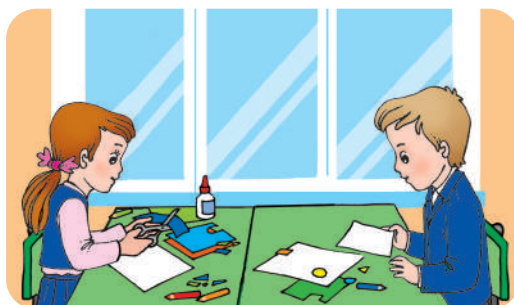
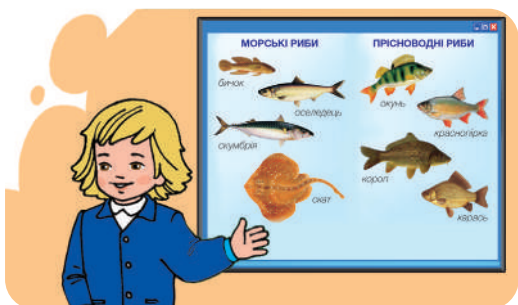
Чого навчають у школі?

Чого ти хочеш навчитися в школі?

Склади за малюнками правила поведінки в школі.
Додай правила, які не відображені на малюнках.

Щоб досягнути успіхів у навчанні
та із задоволенням ходити до школи,
дотримуйся правил поведінки.

Що може статися, якщо учні не будуть дотримуватися правил поведінки в школі?

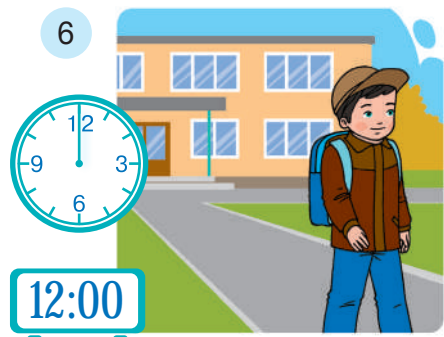
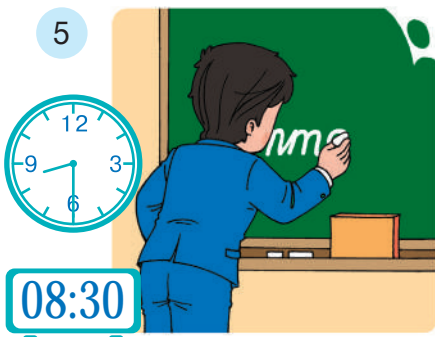
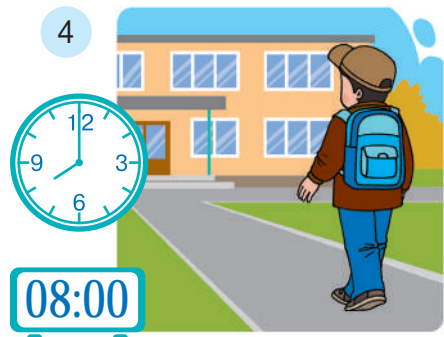
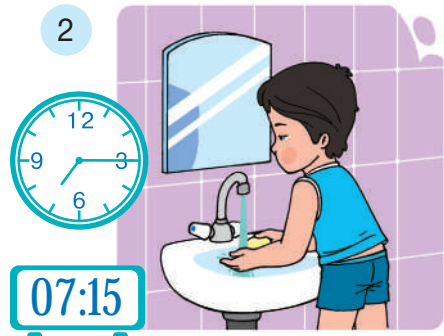

ТВІЙ РОЗПОРЯДОК ДНЯ

Щодня на тебе чекає чимало справ. Щоб усе встигнути зробити, потрібно дотримуватися розпорядку дня.

Яким має бути розпорядок дня першокласників у будні?

7

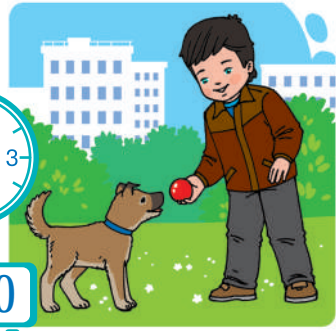
13:00

8

14:00

9

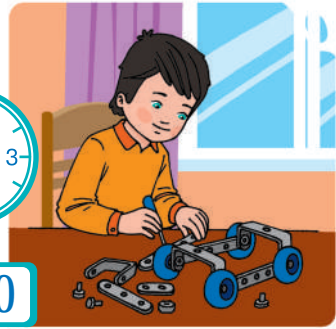
19:00

10

19:30

11

20:30

12

21:00

Розпорядок дня —
це правильний розподіл часу.

Як ти проводиш дозвілля?
Яким є твій розпорядок дня у вихідні?

Склади разом із дорослими свій розпорядок
дня на будні й дотримуйся його.

ТВОЯ ПОСТАВА

Для твого здоров'я важливо, як ти ходиш, сидиш чи стоїш. Від цього залежить твоя постава.

За правильної постави тулуб випрямлений, плечі розправлені, живіт втягнутий, голова піднята, погляд спрямований уперед.

Коли сидиш за партою, стеж, щоб:

руки
лежали
на парті

ступні
стояли
на підлозі

спина злегка
спиралася
на спинку крісла

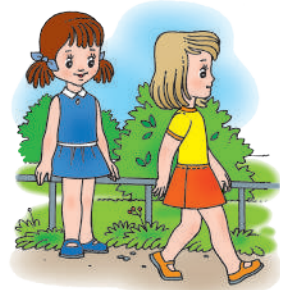
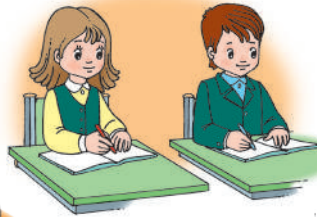
відстань між пар-
тою і грудьми була
на ширину долоні

Перевір, чи правильно ти сидиш за партою.

Склади за малюнками поради, як зберегти правильну поставу.

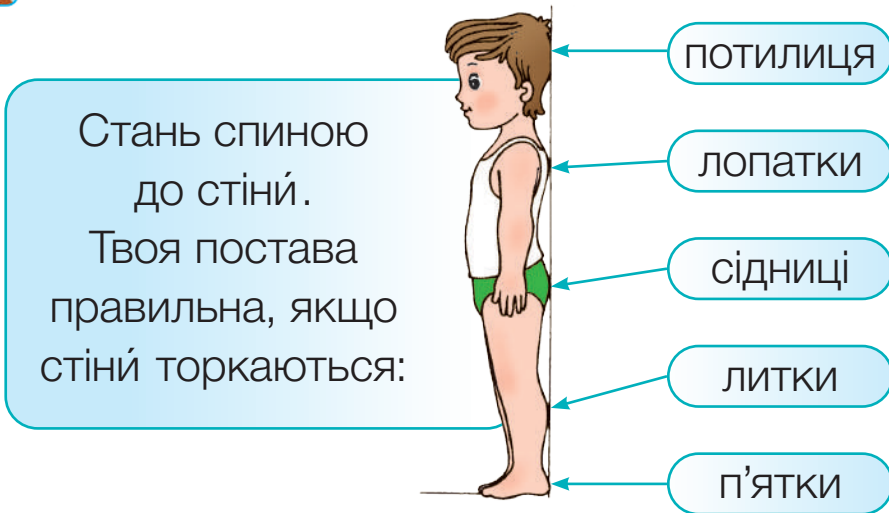

Щоб твоя постава не зіпсувалася, сиди, ходи, бігай і стій правильно.

Разом із дорослими перевір, чи правильна в тебе постава.

Якщо твоя постава неправильна, скористайся порадами, як зберегти правильну поставу.

Якщо твоя постава правильна, стеж, щоб вона не зіпсувалася.

Який вигляд має людина з правильною поставою? Що потрібно робити, аби мати правильну поставу?

Продемонструй, як потрібно сидіти, ходити і стояти, щоб зберегти правильну поставу.

Вивчи вправи для формування правильної постави та вправи для стоп (див. форзац 1) і виконуй їх.

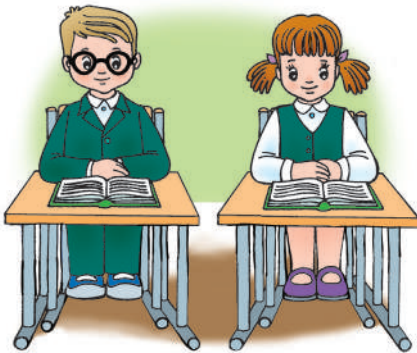
Де вдома розташоване твоє робоче місце?

Твоє робоче місце вдома і в школі — це парта чи стіл. Вони мають бути зручними. Стіл і стілець повинні відповідати твоєму зросту. Коли працюєш на робочому місці, стеж за своєю поставою.

Як правильно сидіти за партою чи столом?

Що має бути на робочому місці в школі, а що — удома? Чому на робочому столі не повинні бути зайві речі?

На твоєму робочому місці мають бути лише речі, необхідні для навчання.

Твоє робоче місце має бути добре освітленим. Під час письма чи малювання тінь від руки не повинна тобі заважати.

- якщо ти пишеш правою рукою, світло має падати з лівого боку;

- якщо ти пишеш лівою рукою, світло має падати з правого боку.

Щоб навчання було успішним і не шкодило твоєму здоров'ю, робоче місце має бути зручним і правильно обладнаним.

Опиши своє робоче місце вдома.

У кого з дітей правильно обладнане робоче місце вдома? Чому ти так вважаєш?

Перевір, чи правильно розташована лампа на твоєму робочому місці вдома. Якщо ні, то розташуй її правильно.

ТВІЙ ВІДПОЧИНОК

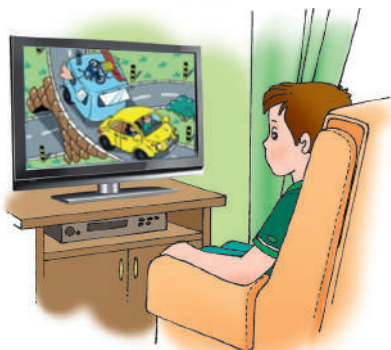

Твоя основна робота — це навчання. У вільний від навчання час потрібно відпочивати. Під час відпочинку відновлюються сили.

Якщо під час відпочинку ти мало рухаєшся, то це — **пасивний відпочинок**.

Яким може бути пасивний відпочинок?

Якщо під час відпочинку ти багато рухаєшся, то це — **активний відпочинок**.

Найкраще відновить твої сили після навчання активний відпочинок.

Яким може бути активний відпочинок?

Відпочиваючи активно, ти розвантажуєш мозок та очі, які напружено працювали під час навчання. Твоє тіло рухається і зміцнюється.

Як ти відпочиваєш після занять у школі? Визнач, корисний чи шкідливий для здоров'я твій відпочинок. Чому?

Для чого на уроках проводять руханки?

Вивчіть руханку «Бедрики» і виконуйте її на уроках. https://pp-books.com/YaDS_1kl_2022_s21

СПІЛКУЙСЯ ВВІЧЛИВО

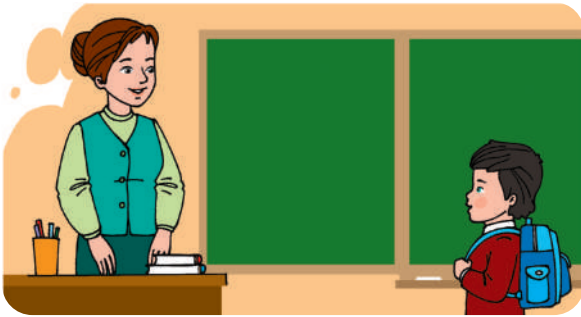

Людина не може жити без спілкування з іншими людьми. Спілкуватися потрібно ввічливо. Вихована людина вживає в розмові слова, які називають «чарівними» або «чемними».

Слова ввічливості є на всі випадки життя.

Що кажуть у різних випадках увічливі діти?

Слова вітання:

- Добрий день!
- Привіт!
- Доброго ранку!
- Добрий вечір!

Слова подяки:

- дякую,
- спасибі,
- щиро дякую.

Слова вибачення:

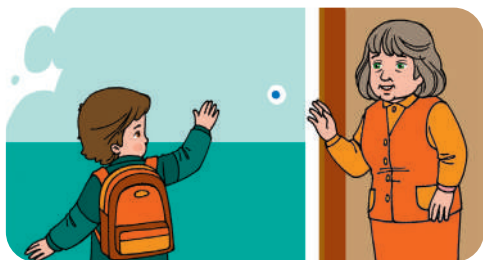
- пробачте,
- вибачте,
я не навмисно,
- перепрошую.

Слова прохання:

- будь ласка,
- з вашого дозволу,
- дозвольте потурбувати.

Слова прощання:

- До побачення!
- Прощайте!
- До зустрічі!
- Бувайте.

Які з цих слів увічливості ти вже знаєш, а які почув / почувала вперше?

Щоб з тобою було приємно спілкуватися, вживай у розмові слова ввічливості.

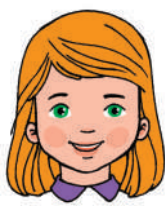
З яким виразом обличчя потрібно промовляти слова вітання, прохання, подяки?

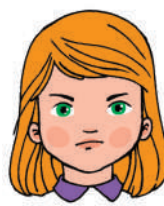
веселе

похмуре

привітне

невдоволене

- Звернися ввічливо до сусіда чи сусідки по парті з проханням дати лінійку. Які слова ввічливості скажеш, коли повертатимеш лінійку?
- Розіграйте сценки, складіть діалоги, використовуючи малюнки на с. 22–23.

ПОВОДЬСЯ ДОБРОЗИЧЛИВО

З ким ти спілкуєшся вдома, у школі, на вулиці?

Ти, напевно, хочеш, щоб люди, які тебе оточують, були люб'язними і щирими. Не кривдили, були ввічливими, небайдужими, допомагали, коли потрібно. Щоб до тебе так ставилися, будь доброзичливою людиною.

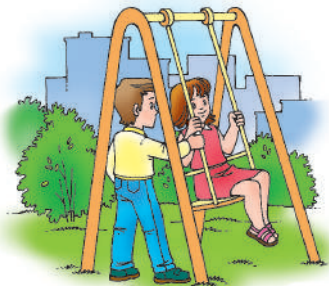

Що, на твою думку, означає слово «доброзичливість»?

Доброзичлива людина зичить людям добра, робить добрі справи, допомагає іншим, піклується про них.

Як поведуться і спілкуються між собою доброзичливі діти?

Які добрі справи можуть робити діти? Доповни перелік добрих справ.

Не слід нікого ображати чи з когось насміхатися. Звертайся до друзів і однокласників на ім'я. Намагайся бути щедрим / щедрою та привітним / привітною, допомагай тим, хто потребує допомоги, підтримуй їх.

Бути доброзичливим / доброзичливою означає бажати добра людям, допомагати їм, піклуватися про них, робити добрі справи.

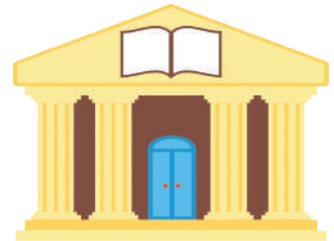
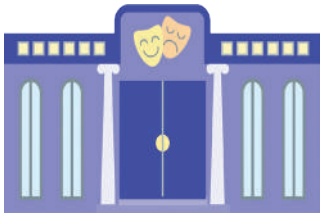
Чи можна назвати тебе доброзичливою людиною? Чому ти так вважаєш? Розкажи про свою доброзичливу поведінку. Якими добрими справами ти допоміг / допомогла комусь?

ГРОМАДСЬКІ МІСЦЯ

Громадські місця — це місця, які відвідує багато людей, тобто громада.

Назви громадські місця, зображені на малюнках. Які ще громадські місця ти знаєш? Які з них доводилось тобі відвідувати?

У громадських місцях (театрі, цирку, музеї, бібліотеці, магазині, лікарні) є свої правила поведінки. Намагайся не привертати уваги своїм виглядом. У громадських місцях не сміти, не бешкетуй, розмовляй упівголоса.

Коли поруч із тобою люди, пам'ятай про них.

Розглянувши малюнки, оціни поведінку дітей у громадських місцях.

Стався з повагою до людей,
які поруч із тобою у громадських місцях,
не заважай їм.

Що нового про поведінку в громадських місцях ти тепер знаєш? Яких правил поведінки в громадських місцях ти дотримуєшся? Розкажи про них.

Які громадські місця є там, де ти живеш? Сфотографуй їх і покажи своїм однокласникам.

У МУЗЕЇ

Музей — це заклад, де зберігають цінні пам'ятки історії, природи та культури.

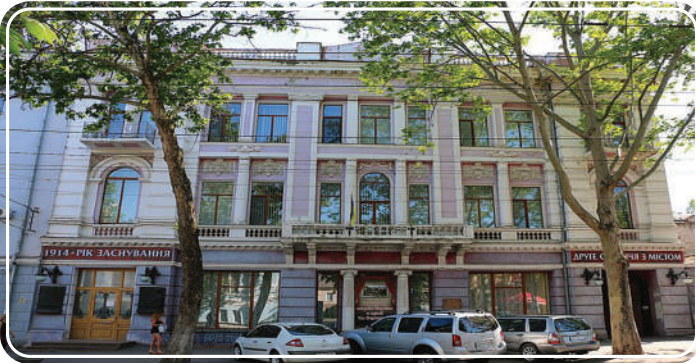
Музеї бувають різні:

- краєзнавчі

*Полтавський
краєзнавчий
музей*

- художні

*Миколаївський
обласний
художній музей*

- історичні

*Національний
музей народної
архітектури
та побуту України
(м. Київ)*

У музеї ти — відвідувач чи відвідувачка і маєш дотримуватися певних правил поведінки.

Склади за малюнками правила поведінки в музеї.

**Не торкайся руками музейних експонатів,
ти можеш їх зіпсувати.**

Чи був / була ти в музеях? Якщо так, то в яких?
Що тобі там запам'яталося? Що нового про поведінку в музеї ти тепер знаєш?

Відвідайте усім класом музей, який є у вашому населеному пункті або поблизу нього.

У ТЕАТРИ ТА КІНОТЕАТРИ

Театр — установа, що здійснює сценічні вистави. Театри бувають для дорослих та дітей. Для дітей призначені такі театри:

- театр ляльок

Київський академічний театр ляльок

- театр юного глядача

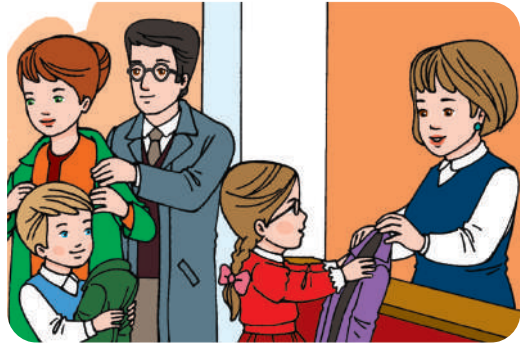
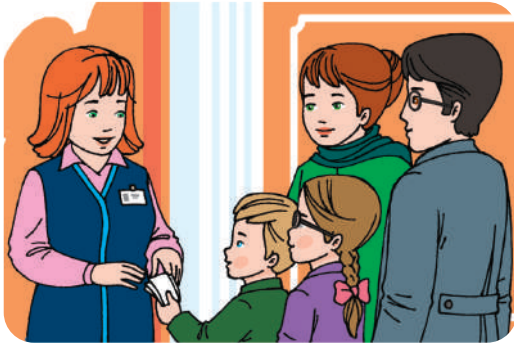

У театрі або кінотеатрі ти — глядач чи глядачка. Відвідування театру чи кінотеатру — це радісна подія. Щоб не затьмарювати її ні собі, ні іншим людям, дотримуйся певних правил поведінки.

Склади за малюнками правила поведінки глядачів під час вистави в театрі.

Чим відрізняються правила поведінки глядачів у кінотеатрі від правил їхньої поведінки в театрі?

**Поважай присутніх
на виставі чи сеансі кіно.**

У яких театрах тобі доводилося бути? Які вистави там демонстрували? Що нового про поведінку в театрі та кінотеатрі ти тепер знаєш?

Розіграйте сценки, складіть діалоги, використовуючи зображені на сторінці малюнки.

У БІБЛІОТЕЦІ

У кожному місті чи селі, у кожній школі є бібліотека. Це особливе місце, де зберігають книжки, підручники, журнали, газети. Читачі можуть приходити в бібліотеку, брати там книжки додому.

Також можна читати книги чи журнали в читальному залі.

**Бібліотека — місце, де читають,
навчаються, пізнають нове.**

Склади за малюнками правила поведінки в бібліотеці. Доповни їх.

ПАМ'ЯТАЙ!

- Книжку в бібліотеку повертай вчасно, її видають на 10–15 днів.
- Із книжками поведься дуже обережно: не вивирай і не загинай сторінок, не роби в них підкреслень, поміток.

Усім класом здійснить екскурсію бібліотекою. Вибери собі книжки для читання.

У ГОСТЯХ. ПРАВИЛА ГОСТИННОСТІ

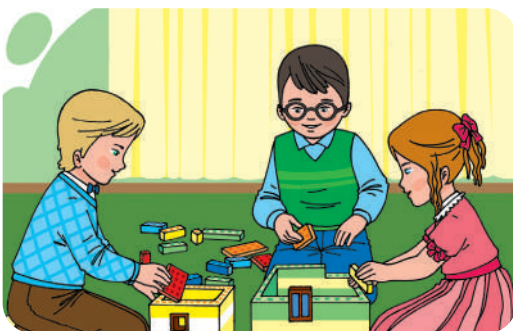
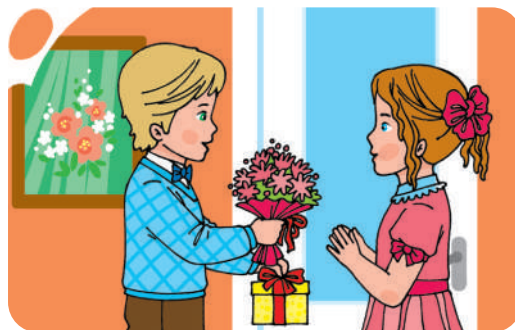
До кого тобі доводилося ходити в гості? З якої нагоди ти приймав / приймала гостей?

Тобі, мабуть, доводилося бути в гостях у родичів, друзів, однокласників з нагоди певних свят. Щоб бути ввічливою і вихованою людиною, слід дотримуватися правил поведінки в гостях.

Склади за малюнками правила поведінки в гостях. Доповни їх.

Своєю поведінкою в гостях ти показуєш свою вихованість і повагу до господарів.

Гості можуть прийти до тебе на день народження чи з іншої нагоди. Щоб їм у тебе сподобалося, дотримуйся правил гостинності.

Склади за малюнками правила гостинності.
Доповни їх.

Стався уважно та ввічливо до всіх гостей.

Що нового про поведінку в гостях ти тепер знаєш? Що нового про правила гостинності ти тепер знаєш?

Розіграйте сценки, складіть діалоги, використовуючи малюнки на с. 34–35.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ЗА СТОЛОМ

Коли споживаєш їжу, поведься культурно. Щоб почуватися зручно й невимушено, необхідно знати й виконувати правила поведінки за столом.

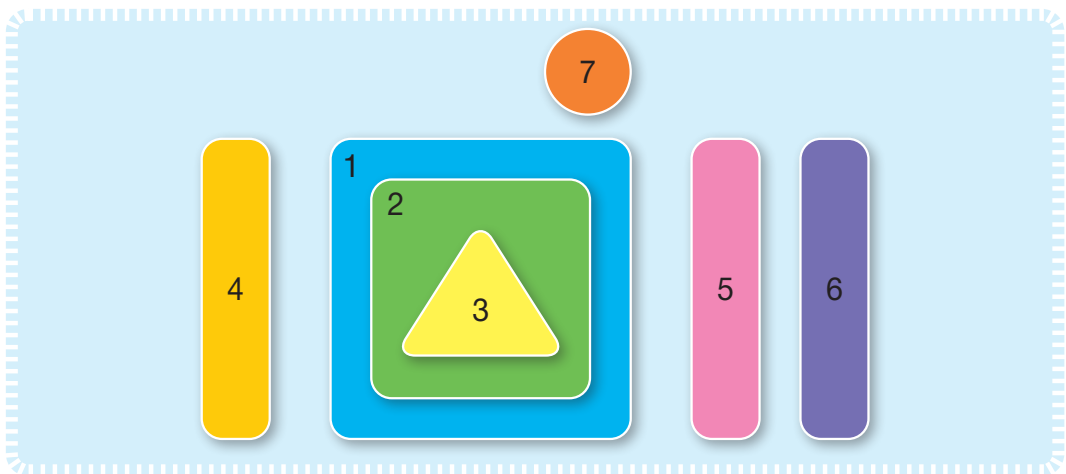
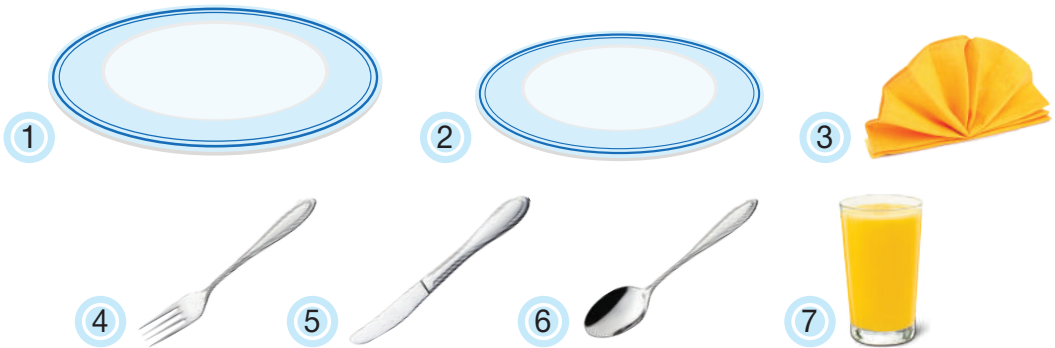
Як потрібно поводитися за столом?

- За столом сидять рівно, на стіл кладуть зап'ястя, а не лікті. Правші тримають ніж у правій руці, а виделку у лівій. Натомість шульги — навпаки.
- Із загальної тарілки їжу беруть призначеним для цього прибором.
- Десерт їдять десертною ложкою чи виделкою.
- Поївши, столові прибори кладуть на тарілку та витирають серветкою рот і руки. Після їди обов'язково дякують за гостинність.

Користуючись схемою, засервіруй правильно стіл.

Їси ти в гостях, у школі, удома, із групою людей чи наодинці — правила поведінки за столом необхідно виконувати завжди.

Що нового про правила поведінки за столом ти тепер знаєш?

Покажи, як потрібно правильно сидіти за столом під час вживання їжі.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ В ГРОМАДСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Людей перевозять автобуси, тролейбуси, трамваї, метро. Цей транспорт називають **громадським**. Якщо ти користуєшся таким транспортом, то ти — пасажир чи пасажирка.

Яким громадським транспортом ти користуєшся?

Місця зупинки громадського транспорту позначають дорожніми знаками:

автобус

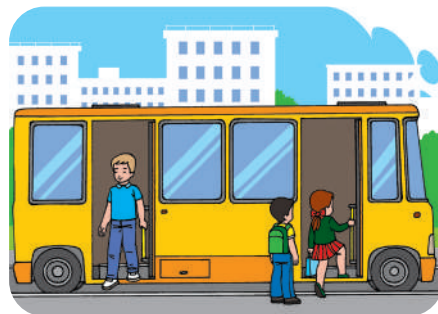
тролейбус

трамвай

Склади за малюнками правила поведінки пасажирів на зупинці громадського транспорту.

Очікуй транспорт на зупинці. Заходь у транспорт лише після його повної зупинки. Не стій перед дверима, пропусти пасажирів, які виходять.

Склади за малюнками правила поведінки пасажирів у громадському транспорті.

У транспорті сиди або стій, тримаючись за поручень. Не стій біля дверей і не спирайся на них. Не сміти, розмовляй урівноважено, не бешкетуй, поведься ввічливо.

**Дотримуйся правил поведінки
в громадському транспорті,
тоді твоя поїздка буде безпечною.**

Що нового про поведінку в громадському транспорті ти тепер знаєш?

Розіграйте сценки, складіть діалоги, використовуючи зображені на сторінці малюнки.

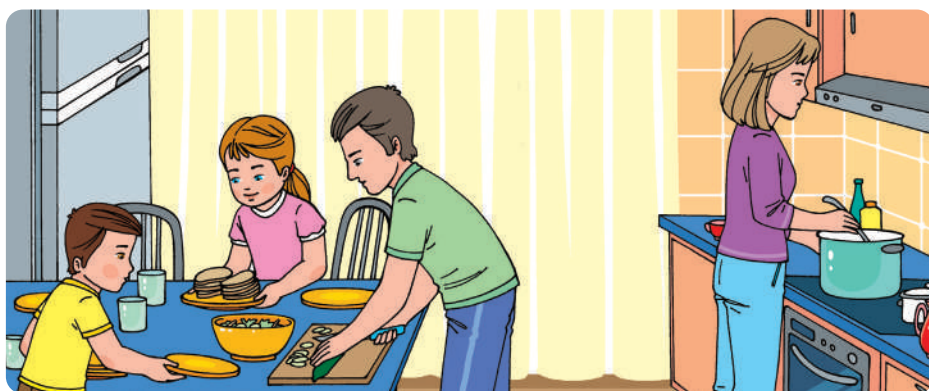

Хто для тебе є найріднішими й найближчими людьми?

Найближчими для тебе людьми є члени твоєї сім'ї: батьки, брати, сестри та інші близькі родичі. Твоя сім'я — це найрідніші для тебе люди.

Хто входить до складу цієї сім'ї? Чи можна цю сім'ю назвати дружною? Чому ти так вважаєш?

У сім'ї поважають одне одного, допомагають, дбають одне про одного. Головний обов'язок батьків — піклуватися про своїх дітей, а дітей — любити і шанувати своїх батьків.

Про скількох членів сім'ї йдеться у вірші? Зі скількох осіб складається твоя сім'я? Як їх звати?

Раз — турботлива матуся,
два — до татка пригорнуса,
бабця — три, дідусь — чотири,
п'ять — сестричку полічили.
Шість — мій братик, сім — це я.
Ось така моя сім'я.

Леся Вознюк

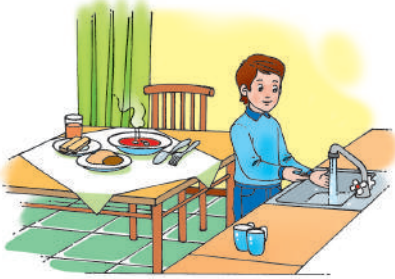

Який ще склад можуть мати сім'ї?

Піклуйся про своїх рідних, не роби поганих учинків, принось їм лише радість.

Які вчинки дітей потішають членів сім'ї?

**Люби і поважай членів своєї сім'ї,
піклуйся про них та допомагай їм.**

Чого тебе навчають дорослі члени сім'ї?
Як піклуються одні про одних у твоїй сім'ї?

Чи відомі тобі випадки, коли в дитини немає сім'ї?

Разом із дорослими розглянь світлини своєї сім'ї. Розпитай про події з минулого, зображені на світлинах.

ПРОФЕСІЇ ТВОЇХ БАТЬКІВ

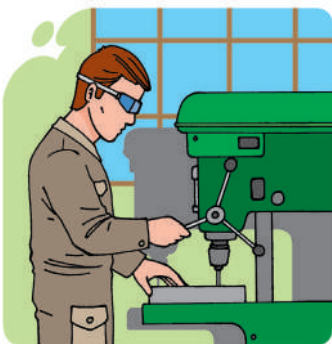
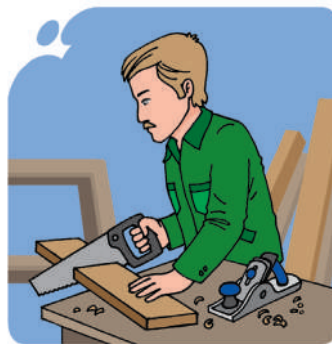
Хто навчає тебе і піклується про тебе в школі?
Хто збудував школу, виготовив меблі, пошив одяг і взуття, написав і надрукував підручники?

Усе необхідне для твого життя забезпечують люди різних професій. Усі професії потрібні й корисні.

Люди яких професій зображені на малюнках?
Чим вони займаються?

Праця будівельника, інженера, столяра, слюсаря забезпечує людей будинками, меблями, машинами. Праця швачки та комбайнера дає людям одяг і продукти харчування.

Люди яких професій зображені на малюнках?
Чим вони займаються?

Рятувальник, перукарка, лікарка, продавчиня надають тобі різні послуги, дбають про твоє здоров'я та безпеку.

Яка професія тобі цікава? Чи є в тебе знайомі, які мають таку професію?

Над забезпеченням твого добробуту трудяться люди багатьох професій. Робота, яку вони виконують, потребує значних затрат часу та сили.

**Поважай працю людей різних професій,
бережно стався до речей,
які вони виготовляють.**

Яку професію ти мрієш обрати в майбутньому?
Що для цього потрібно робити?

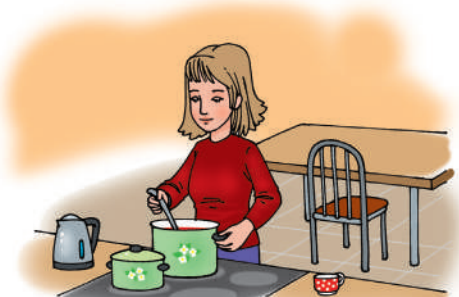
Які інструменти та приладдя використовують люди різних професій?

ОБОВ'ЯЗКИ В СІМ'Ї

Щоб удома було затишно, усі були здорові й щасливі, кожен член сім'ї має виконувати свої сімейні обов'язки.

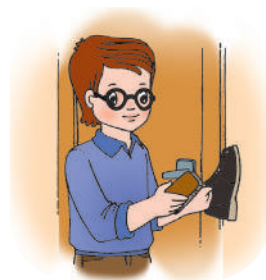
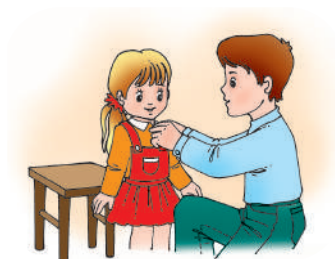
Які обов'язки в дорослих членів сім'ї?

Які обов'язки у твоїй сім'ї виконують дорослі?

Які домашні обов'язки виконують діти? Які ще домашні обов'язки можуть виконувати діти?

У школі в тебе є обов'язки: старанно навчатися, досліджувати навколишній світ.

Удома в тебе мають бути обов'язки члена сім'ї. У господарстві є чимало посильної роботи, яку ти можеш виконувати.

**Виконуй свої домашні обов'язки,
допомагай дорослим членам сім'ї.**

Які в тебе хатні обов'язки?

Чому в народі кажуть: «Сім'ям, у яких одні од-
ним допомагають, біди не страшні»?

Разом із дорослими поміркуй, які ще домашні
обов'язки ти можеш виконувати.

НАВЧИТЬСЯ РОБИТИ САМОСТІЙНО

Чого тебе навчили вдома? Чого навчають у школі?

У твоєму житті відбулися зміни. Ти навчаєшся у школі й уже багато чого вмієш робити самостійно.

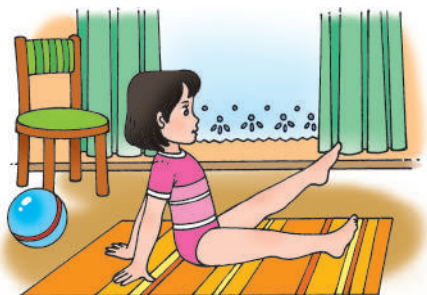
Удома, у школі, у гуртках, спортивних секціях, із книжок і телебачення ти ще чимало дізнаєшся та навчишся робити.

Що вміють робити діти?

Не кажи — не вмію, а кажи — навчуся.

Що ти вмієш робити самостійно? Що ти можеш зробити самотужки? Що ще хочеш навчитися?

Навчися робити самостійно ще щось корисне.

Чому в народі кажуть: «Праця людину годує, а лень марнує»?

ДОЗВІЛЛЯ В СІМ'Ї

Що означає вислів «вихідний день»?

Вихідні дні — це дні відпочинку, час, коли вся родина може зібратися разом. Є багато цікавих і корисних занять, яким можна присвятити своє дозвілля.

Як сім'ї проводять вихідні дні?

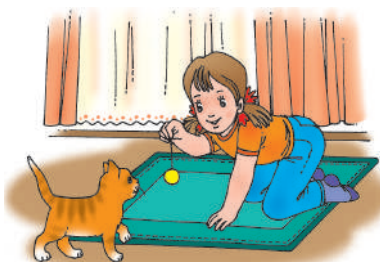
Як твоя сім'я проводить вихідні влітку, а як — узимку?

Відповідно до розпорядку дня в тебе є вільний час, коли ти можеш займатися улюбленими справами.

Якомога більше вільного часу проводи на свіжому повітрі, грай у рухливі ігри.

Чим діти займаються у вільний час?

Чим ти любиш займатися на дозвіллі?
Яке твоє улюблене заняття?

Вільний час проводи цікаво,
з користю для себе і свого здоров'я.

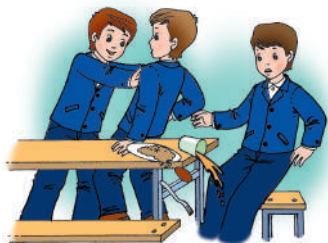
Розкажи про один із вихідних днів, які провела твоя сім'я. Чим він тобі запам'ятався?

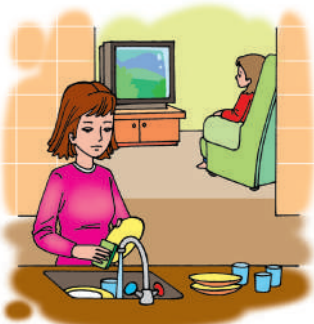
Створи у класі фотовиставку «Моє дозвілля».

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Хто з дітей дотримується правил поведінки в школі? Які правила поведінки в школі порушили діти?

Хто з дітей доброзичливо й уважно ставиться до старших, а хто — ні? Чому ти так вважаєш?

Хто з дітей культурно поводиться в громадських місцях? Які правила поведінки в громадських місцях діти порушили?

ЛЮДИНА І ПРИРОДА

НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

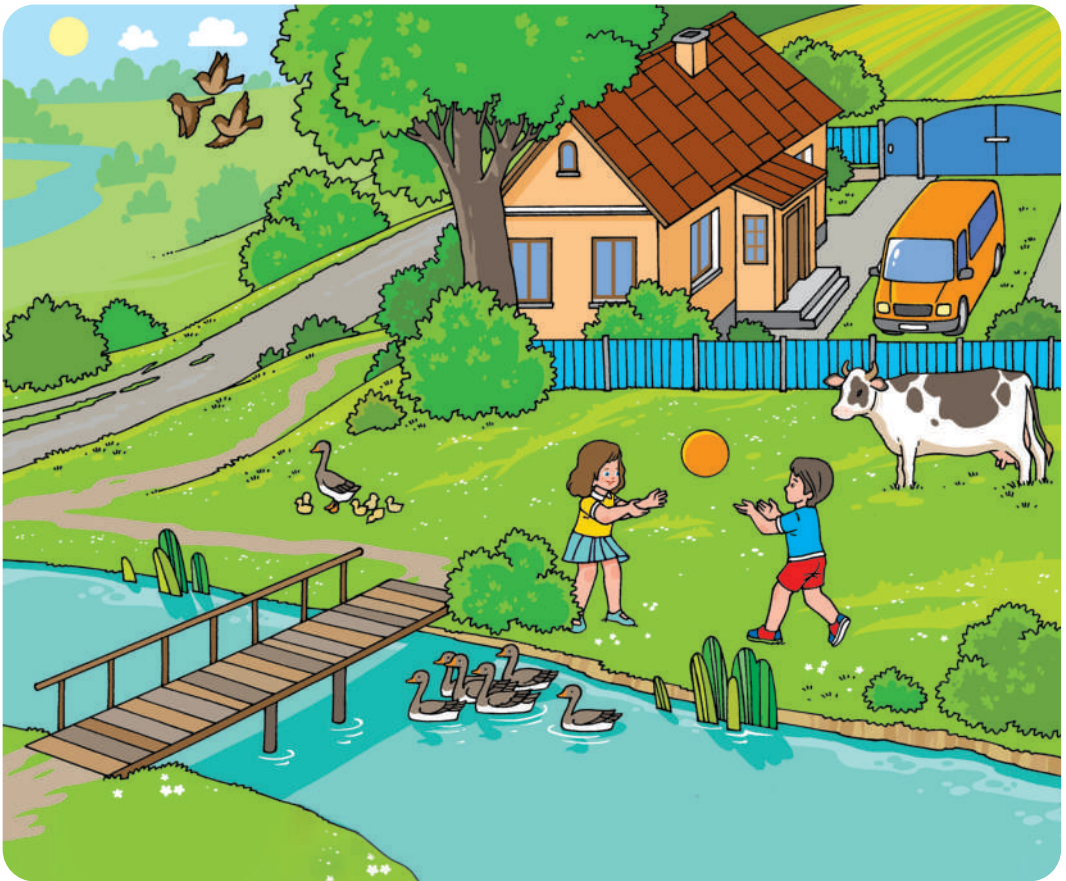

Що знаходиться довкола тебе вдома чи в школі?
Що знаходиться довкола тебе в лісі чи парку?

Ти вже знаєш: усе, що є довкола тебе, називають навколишнім світом.

Назви, що зображено на малюнку.

Сонце, автомобіль, міст, річка, повітря, будинок, ґрунт, каміння, рослини, тварини, люди — це навколишній світ.

Усе, що є довкола тебе в навколишньому світі, називають **тілами**.

Назви тіла, зображені в кожному рядку. Дай назву кожній групі тіл.

Підсніжник, пісок, лід, синиця — це **тіла природи**.
Взуття, книжки, телевізор, посуд — це **рукотворні тіла**. Їх створила людина.

Навколишній світ складається з тіл природи та рукотворних тіл.

З чого складається твій навколишній світ?

Позмагайтеся, хто зможе назвати спочатку більше тіл природи, а потім — рукотворних тіл.

Сфотографуй 10 тіл природи біля свого дому. Покажи їх однокласникам / однокласницям.

З ЧОГО ЛЮДИНА ВИГОТОВЛЯЄ РУКОТВОРНІ ТІЛА

Назви рукотворні тіла, які оточують тебе вдома, у класі, на вулиці. З чого їх виготовлено?

Для виробництва продуктів харчування, одягу, посуду, меблів, автомобілів людина використовує різноманітні матеріали: рослини, молоко, м'ясо і вовну тварин, деревину, метал, пісок, глину.

Матеріал — це те, з чого виготовляють рукотворні тіла.

Назви тіла, зображені в кожному рядку. Дай назву кожній групі тіл.

Склянка, стіл, глечик, светр — це **рукотворні тіла**.

Пісок, деревина, глина, вовна — це **матеріали**, з яких людина виготовляє рукотворні тіла.

Склянка виготовлена з піску, стіл — з деревини, глечик — із глини, а светр — з вовни.

До яких тіл належать матеріали, з яких людина виготовила рукотворні тіла?

Дерево, глина, пісок, вовна — це **природні тіла**.

Рукотворні тіла людина виготовляє з природних тіл.

Добери до рукотворного тіла матеріал, з якого він виготовлений.

Разом із дорослими визнач, з яких матеріалів виготовлені рукотворні тіла, що є в тебе вдома.

ЯК ТИ ПІЗНАЄШ НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Те, що є довкола, ти можеш побачити, почути, понюхати, відчутти на смак або дотик.

Що допомагає тобі пізнавати навколишній світ?

Очі, вуха, ніс, язик, шкіра — це **органи чуття**.

Органи чуття допомагають тобі
пізнавати навколишній світ.

За допомогою очей ти дізнаєшся, якого кольору та розміру предмети, якої вони форми, далеко чи близько розташовані.

Ніс допомагає тобі розрізняти запах, а язик — смак. Вухами ти чуєш різноманітні звуки.

Шкіра дає змогу визначити, які предмети на дотик: гладкі чи шорсткі, холодні чи теплі.

Які органи чуття можуть допомогти тобі дослідити зображені тіла? Про що вони можуть повідомити?

Чому потрібно берегти органи чуття?

Опиши за допомогою органів чуття предмет так, щоб його можна було упізнати.

За якими тілами природи тобі доводилося спостерігати? Що запам'яталося? Які фотографії вдалося зробити?

Світ навколо тебе сповнений таємниць і загадок. Щоб їх розгадати, потрібно його пізнавати.

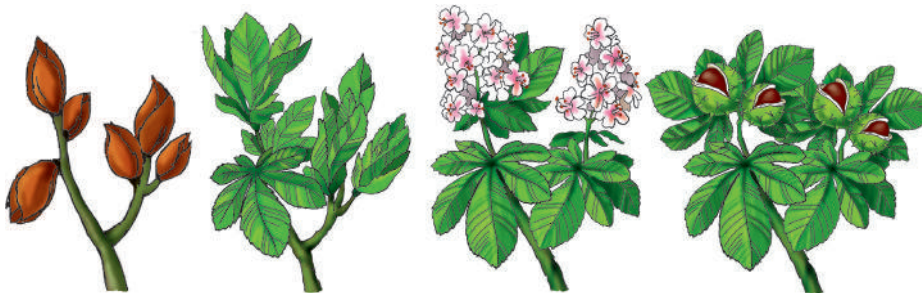
Першим кроком до пізнання навколишнього світу є спостереження.

Спостерігаючи, ти дізнаєшся багато цікавого, не втручаючись у те, що відбувається в навколишньому світі. Під час спостереження будь уважним / уважною.

Пізнавати навколишній світ тобі допомагають органи чуття.

Які зміни відбуваються з каштаном протягом року? Як про це можна дізнатися?

Разом із дорослими проведи спостереження за змінами, які відбулися в природі з настанням весни. Визнач причини цих змін.

.....

Наступним кроком до пізнання природи є досліді.

.....

За допомогою дослідів ти можеш впливати на природні та рукотворні тіла, щоб більше про них дізнатися.

Для спостережень і дослідів тобі знадобляться прилади.

Назви зображені прилади.
Для чого їх використовують?

Компас допомагає орієнтуватися на місцевості.

Лінійкою вимірюють довжину тіл.

Лупа допомагає розглянути дрібні деталі тіл.

У **бінокль** розглядають розміщені далеко тіла.

Термометром вимірюють температуру.

За допомогою лупи розглянь шкіру на руці, поверхню паперу, пір'їну чи розрізане яблуко. Розкажи, що ти бачиш.

ПРИРОДА

Ти вже знаєш, що в навколишньому світі довкола тебе є тіла природи й рукотворні тіла.

Назви тіла, зображені на малюнку.
Як можна назвати всі перелічені тіла?

Сонце, хмари, повітря, вода, ґрунт, пісок, каміння, рослини, тварини, люди — це **природа**.

.....
Природа — це все, що існує навколо тебе, крім створеного людиною.
.....

Назви тіла, зображені в кожному рядку.
Дай назву кожній групі тіл.

Сонце, хмари, Місяць, зорі, повітря, вода, ґрунт, пісок, каміння — це **тіла неживої природи**. Рослини, тварини, люди — це **тіла живої природи**.

Природу поділяють на неживу й живу.

Що таке природа? Якою буває природа? Що належить до неживої природи?

Позмагайтеся, хто зможе назвати більше тіл живої природи.

Які тіла природи є в тебе вдома?
А які — на подвір'ї біля твого будинку?

НЕЖИВА ПРИРОДА

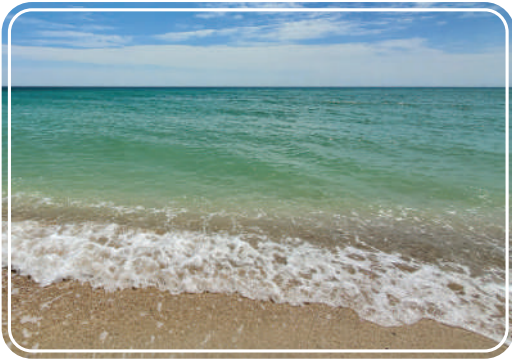
Як поділяють природу? Які тіла належать до неживої природи?

Нежива природа існує довкола тебе всюди. Людина не зможе жити без повітря, води, їжі. Без глини, піску, каміння не збудує дорогу й житло.

Назви тіла, зображені на фото. Де вони містяться? До якої природи вони належать?

Вода, лід, сніг, хмари, повітря, пісок, глина, каміння, ґрунт — це тіла Землі. Ці земні тіла належать до неживої природи.

Назвіть зображені тіла. Де вони розташовані?
До якої природи вони належать?

Сонце, Місяць, зорі, планети — це небесні тіла.
Вони розташовані дуже далеко від Землі. Усі небесні тіла належать до неживої природи.

Вода, повітря, ґрунт, каміння, сніг,
лід, хмари, пісок, глина, Сонце, Місяць,
зорі, планети — це тіла неживої природи.

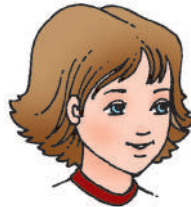
Позмагайтеся, хто знає більше загадок про тіла неживої природи.

Якою буває природа? Які тіла належать до живої природи?

Назви одним словом тіла, зображені в кожному рядку.

Рослини, тварини і люди — це тіла живої природи.

Тіла живої природи називають організмами.

Організми мають ознаки, якими вони відрізняються від тіл неживої природи.

Назви ознаки, властиві організмам.

Усі організми дихають, живляться, ростуть і розвиваються, розмножуються.

Чим відрізняються тіла неживої та живої природи? Що в них спільного?

Користуючись схемою (див. форзац 2), розкажи, з чого складається навколишній світ. Наведи приклади.

Спостерігаючи за домашніми тваринами, вияви властивості живих організмів.

УМОВИ, НЕОБХІДНІ ОРГАНІЗМАМ ДЛЯ ЖИТТЯ

Без чого не можуть жити рослини, тварини, люди?

Для життя організмам потрібні певні умови. За відсутності цих умов організми загинуть.

Що потрібне рослинам для життя?

Світло, тепло, вода, повітря та поживні речовини, які вони отримують із ґрунту, — це умови, необхідні для життя рослин.

Що потрібне тваринам для життя?

Що потрібне людям для життя?

Світло, тепло, вода, повітря, поживні речовини, які вони отримують з їжею, — це умови, необхідні для життя тварин і людей.

Усім організмам для життя потрібні світло, тепло, вода, повітря та поживні речовини.

Що ти отримуєш для життя від неживої природи? А що — від живої?

Куди повернути листки кімнатних рослин на підвіконні? Зроби висновок.

ЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ ДЛЯ ЛЮДИНИ

Які умови потрібні людині для життя? Звідки вона їх отримує?

Життя людини залежить від природи. Від природи людина отримує всі необхідні для життя умови.

Які умови, необхідні для життя, людина отримує від неживої природи, а які — від живої?

Нежива природа дає людині світло, тепло, воду, повітря. Від живої природи людина отримує їжу.

Усі рукотворні тіла: будинки, одяг, продукти харчування, посуд, машини, меблі, іграшки, ліки — людина виробляє з природних матеріалів.

Які рукотворні тіла людина виготовляє з тіл неживої природи, а які — з тіл живої природи? Доповни перелік.

Що ще дає людині природа?

Природа дарує нам красу, якою милуємося. Серед природи ми навчаємося і відпочиваємо. Природа надихає людей на створення творів мистецтва.

Репродукція картини Сергія Васильківського «Козача левада»

Від природи людина отримує усе необхідне для життя.

Чому людина не може жити без природи?

Опиши своє улюблене місце відпочинку на природі. Додай до опису світлину.

Яке значення має природа для людини?

Сучасна людина збудувала фабрики, заводи, комфортне житло, виготовила автомобілі. Своєю діяльністю вона не лише створює добробут для людей, а й завдає шкоди природі.

Чому природа втрачає свою красу і багатство? Як це впливає на життя людини?

Природа — дім, у якому ти живеш і частинкою якого ти є. Забруднюючи воду, повітря, ґрунт, знищуючи рослини і тварин, ти руйнуєш свій дім.

Як діти сприяють охороні природи?

Намагайся жити так, щоб природа не бідніла, а залишалася багатою і розкішною.

**Життя людини залежить від природи.
Природу потрібно берегти.**

Які добрі справи для збереження і збагачення природи ти робиш? А які можеш зробити?

Склади правила, як потрібно поводитися серед природи, щоб не завдавати їй шкоди.

Чому в народі кажуть: «Природа одному мати, другому — мачуха»?

ЗНАЧЕННЯ СОНЦЯ ДЛЯ ЗЕМЛІ

До якої природи належить Сонце?

Сонце — це небесне тіло неживої природи.

Коли на небі видно Сонце?

Тільки вдень на безхмарному небі видно Сонце. Коли небо вкрите хмарами, вони закривають Сонце. Але й крізь хмари частково пробивається сонячне світло.

На що схоже Сонце?
Якого воно кольору і форми?

Сонце — найближча до нашої планети зоря. Як і всі зорі, Сонце — це величезна розпечена куля.

Що випромінюють розпечені тіла?

Сонце, як будь-яке розпечене тіло, випромінює світло й тепло. Та порівняно з лампочкою чи палаючими дровами Сонце світить і гріє надзвичайно сильно.

Яке значення має Сонце для Землі?

Сонячне світло освітлює і зігріває Землю. Без сонячного світла і тепла не зможуть існувати організми: рослини, тварини, люди.

Сонце — основне природне джерело світла й тепла на Землі.

Що сталося б з організмами, якби Сонце згасло? Чому так вважаєш? Чому не можна дивитися на Сонце незахищеними очима?

Коли тепліше: удень чи вночі? Чому?

Чому в народі кажуть: «Сонце гріє, Сонце сяє — вся природа оживає»?

Сонце видно на небі лише вдень. День триває від сходу до заходу Сонця. На зміну дню приходить ніч. Вона триває від заходу до сходу Сонця.

День і ніч разом — це доба.

Упродовж доби Сонце світить і гріє по-різному.

Ранок. Сонце сходить. Воно перебуває низько над землею поверхнею, і вона освітлюється та зігрівається слабо.

Полудень. Сонце перебуває високо над землею поверхнею, і вона освітлюється та зігрівається найдужче.

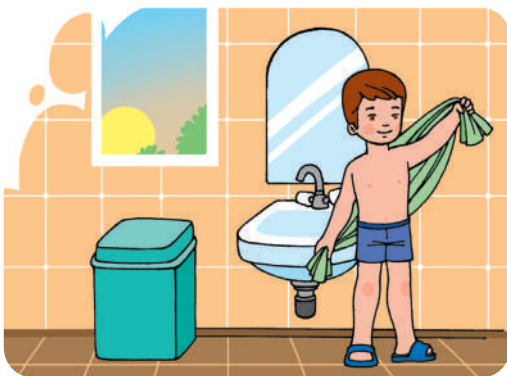
Вечір. Сонце заходить. Воно перебуває низько над землею поверхнею, і вона освітлюється та зігрівається слабо.

Ніч. Сонце зайшло. Воно не освітлює і не зігріває земну поверхню.

Як змінюється твоя діяльність упродовж доби?
Від чого вона залежить?

Упродовж доби відбувається
зміна дня і ночі. Це впливає
на життя організмів.

З яких частин складається доба? Чому в полудень земна поверхня освітлюється та зігрівається найдужче, а зранку і ввечері — слабо?

Разом із дорослими досліді, коли твоя тінь довша: зранку чи в полудень. Поміркуй чому.

Які бувають пори року? Яка зараз пора року?

У різні пори року Сонце світить і гріє по-різному, тому що перебуває на різній висоті над земною поверхнею.

Якої пори року Сонце піднімається найвище над земною поверхнею, а коли — найнижче?

Зима. Сонце перебуває найнижче над земною поверхнею. Вона освітлюється та зігрівається слабо. Тому взимку холодно.

Весна. Сонце піднімається вище. Земна поверхня освітлюється та зігрівається більше. Тому навесні стає тепліше.

Літо. Сонце піднімається найвище над земною поверхнею. Вона освітлюється та зігрівається найдужче. Тому влітку спекотно.

Осінь. Сонце опускається нижче. Земна поверхня освітлюється та зігрівається менше. Тому восени стає холодніше.

Упродовж року Сонце піднімається на різну висоту над земною поверхнею, тому гріє і світить по-різному.

Чому влітку найтепліше, а взимку — найхолодніше? Чому весна та осінь — прохолодні?

Розкажіть, які зміни відбуваються в природі в різні пори року.

ВОДА В ПРИРОДІ

До якої природи належить вода? Що тобі відомо про воду?

Вода — це найпоширеніша на Землі рідина.

Якою може бути вода?

Вода буває рідкою, твердою і газоподібною.

Коли дуже холодно, вода замерзає і стає твердою. Тверда вода — це сніг і лід.

Коли лід і сніг нагріти, вони перетворюються на рідину.

Коли тепло, вода випаровується, стає газоподібною і потрапляє в повітря. Газоподібна вода — це водяна пара. Вона прозора і безбарвна, тому її не видно.

Розглянувши фото, розкажи, де в природі міститься вода.

Вода є в річках, озерах, морях, у ґрунті,
під землею, у повітрі.

Вода входить до складу організмів.

Якою може бути вода? Яка вода випадає з хмар влітку, а яка — взимку? Де в природі є вода? Яку воду можна носити решетом?

Разом із дорослими досліді, у який час швидше висихають калюжі: коли тепло чи коли холодно? Поміркуй чому.

ВЛАСТИВОСТІ ВОДИ-РІДИНИ

Якою буває вода?

Вода-рідина має свої властивості. Дізнатися про них тобі допоможуть досліди.

1. Налий із пляшки в прозору склянку чистої питної води. Чому воду можна переливати?

2. Визнач, чи має вода запах, смак і колір.

3. Опустити в склянку з водою ложку. Чи видно ложку? Чому?

4. Насип у склянку з водою пів чайної ложки цукру. Добре перемішай ложкою. Що відбулося із цукром?

5. Перелий воду зі склянки в блюдце. Чи зберегла вода свою форму?

Які властивості має вода-рідина?

Які властивості води ти використовуєш у повсякденному житті?

Визнач, чи розчиняються у воді пісок і сіль. Зроби висновок про здатність води розчиняти ці речовини.

ЗНАЧЕННЯ ВОДИ В ПРИРОДІ ТА ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Де в природі є вода? Чи можуть організми жити без води? Чому?

Без води наша планета перетворилася б на пустелю. Там, де є вода, там є життя.

Для чого вода потрібна рослинам і тваринам?

Вода є домівкою для багатьох тварин і рослин. Тварини п'ють воду, а рослини вбирають її з ґрунту.

Розглянувши малюнки, розкажи, для чого вода потрібна людям.

Люди використовують воду для того, щоб пити та готувати їжу. Водою миють посуд, перуть, миються, поливають рослини.

Без води життя неможливе.

Бережи воду, не витрачай її даремно.

Що ти робиш, аби не витратити воду даремно? Склади поради щодо економного використання води вдома.

Чому в народі кажуть: «Без води й борщу не звариш»?

Разом із дорослими досліді, звідки та як у твій дім потрапляє вода.

ПОВІТРЯ ТА ЙОГО ВЛАСТИВОСТІ

До якої природи належить повітря? Що тобі відомо про повітря?

Повітря є довкола тебе, але ти його не помічаєш.

Які властивості має повітря?

Хоча повітря й невидиме, у вітряну погоду ти добре відчуваєш його.

Повітря можна побачити та відчути. Переконайся в цьому за допомогою дослідів.

1. Подуй через соломинку в склянку з водою. Ти побачиш бульбашки. Це — повітря.
2. Помахай зошитом перед обличчям. Ти відчуєш рух повітря.
3. Дмухни на руку. Ти теж відчуєш повітря.

Повітря є скрізь. Перевір це за допомогою таких дослідів.

1. Опустити порожню пластикову пляшку в посудину з водою. Стиснути пляшку. З неї виходять бульбашки. У пляшці є повітря.

2. У склянку з водою опустити шматочок цегли чи ґрунту. З'явилися бульбашки. У шпаринках цегли чи ґрунту є повітря.

3. Поставити склянку з водою в тепле місце. Спостерігати, як із часом у склянці з'являються бульбашки. У воді є повітря.

Повітря безбарвне, прозоре, без смаку та без запаху. Повітря є всюди, воно заповнює всі порожнини.

Де міститься повітря? Що є в порожній пляшці?

Чому повітря не видно? Чому крізь повітря видно все довкола?

Де міститься повітря? Як можна його відчувати?

Ти вже знаєш, що повітря є скрізь. Його не видно, але ти відчуваєш повітря, коли дме вітер.

Коли повітря рухається над земною поверхнею, виникає вітер.

Вітер — це рух повітря уздовж земної поверхні.

Яким може бути вітер?

Коли повітря рухається повільно, ми кажемо, що дме вітерець. Тоді шелестить листя і хитаються лише дрібні гілки дерев.

Проте вітер може бути сильним. Тоді ми стверджуємо, що це вітрище. Він розгойдує великі гілки та стовбури дерев.

Дуже сильний вітер називають буревієм. Він може ламати дерева та руйнувати будівлі.

Розглянувши фото, розкажи, якої шкоди завдає людині буревій.

Однак вітер може бути й корисним.

Розглянувши фото, розкажи, як людина використовує вітер.

Що таке вітер? Яким може бути вітер?

Наведи приклади, коли вітер — друг людини, а коли — ворог.

Спостерігаючи за деревами, визнач, слабкий чи сильний вітер дме сьогодні.

ЗНАЧЕННЯ ПОВІТРЯ В ПРИРОДІ ТА ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Чи зможуть організми прожити без повітря?
Чому?

Організми не можуть жити без повітря.

Повітря необхідне для дихання
рослинам, тваринам, людям.

Як людина використовує повітря?

Людина використовує повітря в різноманітних побутових приладах, користується предметами, наповненими повітрям.

Яке повітря корисне для дихання?
Де воно міститься?

Організмам для дихання потрібне чисте повітря.
Від забрудненого повітря гинуть рослини і тварини,
хворіють люди.

**Без повітря життя неможливе.
Для дихання потрібне чисте повітря.**

Для чого організмам потрібне повітря?
Як людина використовує повітря?
Яким повітрям корисно дихати? Чому?

Як часто провітрюють твою оселю та класну кімнату?

ҐРУНТ

До якої природи належить ґрунт? Де можна побачити ґрунт? Як ще називають ґрунт?

У полі, лісі, саду, на городі, під ногами в тебе є ґрунт, який іноді називають землею.

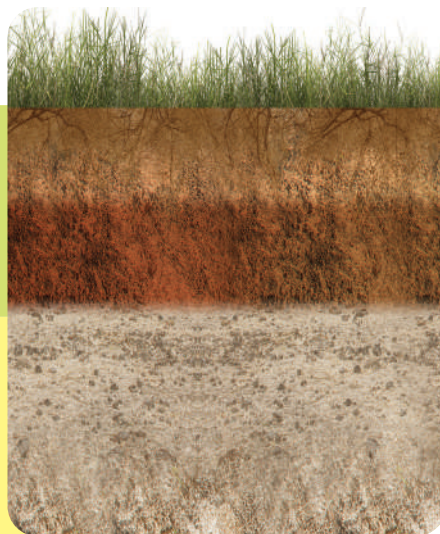
Ґрунт — це верхній родючий шар земної поверхні, де ростуть рослини і живуть деякі тварини.

Якого кольору ґрунт?
Що міститься під шаром ґрунту?

Ґрунт буває коричневого, чорного, сірого кольорів.

Під шаром ґрунту містяться пісок, глина, каміння.

Темного кольору ґрунтови надає перегній. Він містить поживні речовини, необхідні рослинам.

Ґрунт, у якому багато перегною, є родючим. У такому ґрунті добре ростуть рослини.

Аби переконатися, що в ґрунті є перегній, пісок та глина, а також дізнатися, з чого ще складається ґрунт, виконай досліди.

1. У склянку з водою опусти суху грудочку ґрунту. З'явилися бульбашки. Отже, у ґрунті є повітря.

2. Розмішай ретельно ґрунт у склянці і дай відстоятися. На дно склянки осів шар піску, глини і перегною. Отже, у ґрунті є пісок, глина і перегній.

3. Насип на блюдце трохи ґрунту й накрій склянкою. Постав у тепле місце. На стінках склянки згодом з'явилися краплинки води. Отже, у ґрунті є вода.

До складу ґрунту входять пісок, глина, перегній, вода й повітря.

Що входить до складу ґрунту? Який ґрунт родючіший: сірий чи чорний? Чому ти так вважаєш?

Якщо поблизу твого дому є клумба, город, сад або поле, разом із дорослими визнач за кольором, чи родючий там ґрунт.

ЗНАЧЕННЯ ҐРУНТУ В ПРИРОДІ ТА ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Кому потрібний ґрунт?

Які умови необхідні для життя рослин?

Ґрунт — домівка для рослин.

За допомогою коренів рослина вбирає з ґрунту воду й поживні речовини. Корені дишають повітрям, яке міститься в ґрунті.

Хто живе в ґрунті?

Ґрунт є домівкою для багатьох тварин. Постійно живуть у ґрунті дощові черв'яки, кроти, комахи та їхні личинки. У ґрунті риють нори миші, ховрахи, борсуки.

Люди не можуть жити без ґрунту. Вони використовують його для вирощування рослин. Щоб отримати багатий урожай, за ґрунтом потрібно доглядати.

Як людина доглядає за ґрунтом?

Ґрунт потрібно переорювати або перекопувати, розпушувати, поливати, підживлювати.

**Щоб ґрунт був родючим,
про нього потрібно дбати.**

Для чого ґрунт потрібний рослинам, тваринам і людям?

Чому в народі кажуть: «Хто про землю дбає, вона тому повертає»?

Дизайн і технології

ДОРОГИЙ ПЕРШОКЛАСНИКУ / ДОРОГА ПЕРШОКЛАСНИЦЕ!

Чи любиш ти майструвати, гратися, фантазувати?
На сторінках підручника на тебе чекають захопливі заняття.

Дівчинка Ідейка

порадить, як власноруч утілити в життя різноманітні творчі задуми.

Дослухайся до її порад — і ти створиш кумедних тваринок, барвисті листівки, незвичайні іграшки, загадкових прибульців, казкові подарунки.

А щоб заняття творчістю приносило задоволення, дуже важливо дотримуватися правил безпеки праці. Тоді робочий процес буде успішним, корисним та цікавим.

Окремі уроки передбачають використання шаблонів. Попроси дорослих допомогти тобі підготувати їх заздалегідь.

Шаблони можна завантажити, зісканувавши QR-код, або за покликанням:

https://pp-books.com/shablony_YaDS_1kl_2023

Шаблони
тут

БАЖАЄМО УСПІХУ!

Правила безпеки під час роботи з ножицями

1. Користуйся ножицями із заокругленими кінцями.
2. Не тримай ножиці кінцями догори.
3. Передавай ножиці лише в закритому вигляді, кільцями вперед.
4. Не ріж ножицями, коли рухаєшся, і не підходь до однокласників / однокласниць під час різання.
5. Не працюй тупими ножицями і ножицями з послабленим з'єднанням.
6. Клади ножиці на стіл так, щоб вони не виступали за його край, і не залишай їх розкритими.
7. Під час роботи з ножицями уважно стеж за лінією розрізу і притримуй матеріал лівою рукою так, щоб пальці були розташовані якнайдалі від леза.

Правила користування клеєм

1. Підкладай папір під деталі, на які потрібно нанести клей (щоб не забруднити стіл чи парту).
2. Під час роботи користуйся пензликом для клею (зберігай його на підставці).
3. Нанось клей на великі деталі по краях, а малі змащуй пензликом повністю від середини до країв.
4. Для притискання елементів аплікації використовуй чистий аркуш паперу.
5. Залишки клею витирай серветкою.
6. У разі потрапляння клею на одяг негайно змий водою.
7. Після закінчення роботи баночку з клеєм щільно закрив, руки та пензлик ретельно вимий.

Виготовлена власноруч закладка буде гарним подарунком друзям та рідним.

- ✓ шаблон (підготуй заздалегідь)
- ✓ кольоровий картон
- ✓ кольоровий папір
- ✓ білий папір
- ✓ ножиці, клей
- ✓ фломастери
- ✓ кольорові стрічки
- ✓ декоративна клейка стрічка

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти, шаблон (фото 1).
2. Наріж багато різнокольорових смужок різних завширшки. Наклей їх, чергуючи з декоративною стрічкою. Наведи контур фломастером (фото 2).
3. Виріж заготовку (фото 3).
4. Намалюй і приклей очі, ротик. Прикріпи заготовку на картонну основу. Прикрась стрічкою (фото 4).

Пропоную виготовити веселих медуз. Вони грайливо, немов балеринки, танцюють у морських хвилях.

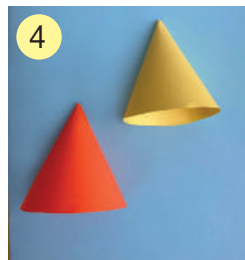
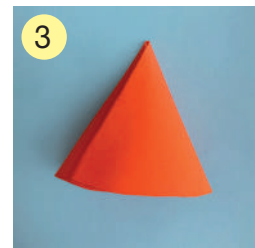
ВЕСЕЛІ МЕДУЗКИ

- ✓ *круги з кольорового паперу діаметром 12 см (підготуй заздалегідь)*
- ✓ *кольоровий картон (половина формату А4)*
- ✓ *ножиці*
- ✓ *клей*
- ✓ *«рухливі» оченята*
- ✓ *фломастери*
- ✓ *клей із блискітками*

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти, круги з кольорового паперу (фото 1).
2. Розріж круги з кольорового паперу навпіл (фото 2).
3. Склади заготовки в конус та склей (фото 3–4).
4. Приклей заготовки на картон (фото 5).
5. Домалюй ніжки-щупальця, приклей очі, ротик. Задекоруй виріб.

МЕТЕЛИК ІЗ СЮРПРИЗОМ

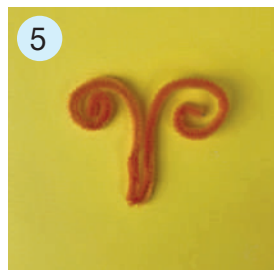
У школі часто організують благодійні ярмарки. Долучайся, виготов «солодких метеликів». Вони обов'язково здивують покупців.

- ✓ прозора торбинка на застібці
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ «пухнастий» дротик
- ✓ кольорове драже чи будь-яке дрібне печиво, цукерки тощо
- ✓ прищіпка

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти (фото 1).
2. Заповни торбинку солодощами. Розподіли їх по обидва боки (фото 2). Міцно затисни торбинку.
3. Сформує крильця «бантиком». Посередині зафіксує прищіпкою (фото 3).
4. Наклей чи намалює очі (фото 4).
5. Скрути з дротика вусики (фото 5).
6. Устроє вусики у прищіпку (фото 6).

Їжачок-хитрячок
із голок та шпичок
пошив собі піджачок.
І у тому піджачку
він гуляє по садку.

Платон Воронько

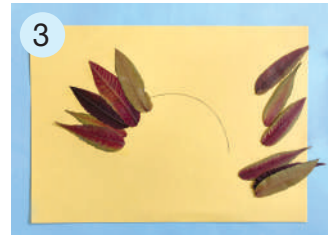
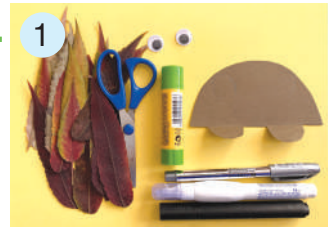
Вітайте Їжачка Колька!

- ✓ шаблон
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ сухе листя
- ✓ декоративні елементи — пухнасті / пластилінові кульки для яблужок
- ✓ ножиці, клей
- ✓ фломастери
- ✓ кольоровий картон
- ✓ кольоровий папір

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідний матеріал, інструменти, шаблон (фото 1).
2. Виготов деталь тулуба за шаблоном. Оформи мордочку: наклеї очі, намалюй вухка, ротик, носик (фото 2).
3. Прикладі заготовку на картон. Нанеси контур — дугу (фото 3).
4. Приклей листя (фото 4).
5. Приклей тулуб-заготовку. Лапки відігни. Подрібни листя. Приклей його. На листочки-голочки прикріпи яблужка (фото 5).

Дуже люблю українську народну дитячу забавлянку «Павлику-Равлику».

Павлику-равлику,
вистав свої ріжки,
тобі два, мені два,
поділимось обидва.

Гайда ліпити цього молюска!

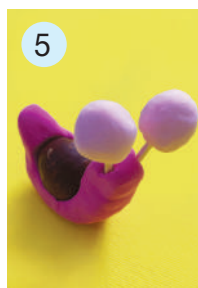

- ✓ пластилін (якщо є можливість — повітряний)
- ✓ каштани (шишки, горіхи)
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ сірники
(пам'ятай про безпеку)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідний матеріал та інструменти (фото 1).
2. Розкачай «ковбаску» (фото 2).
3. Вигни «ковбаску» (фото 3).
4. Устроми каштан (шишку, горіх) (фото 4).
5. На сірники начепи дві невеликі кульки (фото 5).
6. Приліпи на кульки «рухливі» оченята. Сформує носик, ротик (фото 6).

ПАВЛИК- РАВЛИК

Золотий падолист — улюблена для багатьох пора року. Природа дарує в цей час чудову можливість для творчості.

Нумо з друзями робити волохату гусеницю!

- ✓ круг із кольорового картону діаметром 10–12 см (підготуй заздалегідь)
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ «пухнастий» дротик
- ✓ дерев'яна паличка
- ✓ брусок пластиліну
- ✓ фломастери
- ✓ сухі листочки (багато)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти (фото 1).
2. На картонному крузі приклей чи намалюй очі, ротик, щічки, брівки (фото 2).
3. Приклей на звороті вусики. Скачай із пластиліну кульку для носика. Настроми її на паличку, просили в отвір заготовки (фото 3).
4. Щільно нанижи на паличку багато листочків (фото 4–5).
5. Кінець палички зафіксує пластиліном (фото 6).

Осіннє сонечко кличе до парку, лісу. Разом із друзями назбирай золотистого листя. Прикрась класну кімнату привітним Сонечком. Створи осінній настрій.

- ✓ дрібні сухі листочки
- ✓ жовтий папір (цупкий)
- ✓ клей, ножиці
- ✓ клей із блискітками
- ✓ фломастери

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти (фото 1).
2. Намалюй на жовтому папері два кружечки діаметром 10–11 см та ручки для Сонечка (дві смужки 13×2 см із заокругленими кінцями). Виріж (фото 2).
3. Намалюй обличчя Сонечка. Приклей очі (фото 3).
4. На один кружечок наклеї листочки (фото 4).
5. Зверху приклей ручки та кружечок — обличчя (фото 5).
6. Задекоруй виріб клеєм із блискітками (фото 6).

МИШЕНЯТКО МИЦИК

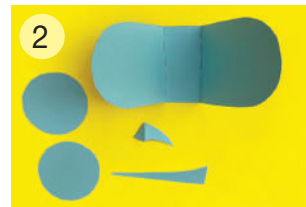
Поглянь, до нас «прибігло» маленьке мишенятко. Воно дуже миле. У нього для тебе маленький подарунок. Хутчіш до роботи!

- ✓ шаблони
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ для вух — кружечки діаметром 6 см (2 шт.)
- ✓ клей, ножиці, фломастери
- ✓ тоненька стрічка
- ✓ шматочок червоного пластиліну або «пухнаста» кулька для носика
- ✓ маленький сюрприз: мандаринка, цукерка чи дрібна іграшка

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти, шаблони (фото 1).
2. Виріж за допомогою шаблонів деталі виробу. Зігни по лініях заготовку (фото 2).
3. Приклей носик, оченята, промалюй деталі мордочки (фото 3).
4. Приклей вушка, хвостик (фото 4).
5. Заховай сюрприз. Зав'яжи бантик (фото 5).

ДИНОЗАВРИК ДОВГОШИЙКО

Динозаври — ящери, які з'явилися на нашій планеті багато мільйонів років тому. Вони — предки сучасних крокодилів.

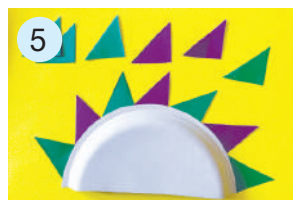
Спробуй виготовити симпатичного динозаврика Довгошийка.

- ✓ паперова одноразова тарілка
- ✓ кольоровий папір
- ✓ прищіпки (4 шт.)
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ клей, ножиці, фломастери
- ✓ скотч тоненький

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти (фото 1).
2. Зроби розмітку деталей виробу (можеш скористатися допомогою дорослих (фото 2)).
3. Виріж деталі виробу (фото 3).
4. Намалюй фломастерами мордочку, приклей очі (фото 4).
5. Виріж кілька трикутників двох кольорів. Приклей їх на спинку (фото 5).
6. Приклей чи закріпи скотчем голівку, хвостик. На тулуб — кольорові кружечки (фото 6).
7. Закріпи ніжки-прищіпки.

Можливо, ти чекаєш дива та мрієш про зустріч із загадковими прибульцями? Фантастика стане реальністю, коли ти створиш інопланетного друга. Не зволікай! Уперед за пригодами!

ЗАГАДКОВИЙ ПРИБУЛЕЦЬ

- ✓ клей, ножиці, фломастери
- ✓ кольоровий папір
- ✓ кольоровий картон
- ✓ скотч
- ✓ декор (блискітки, намистинки)
- ✓ дерев'яна паличка
- ✓ «пухнастий» дротик

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти (фото 1).
2. Заздалегідь виріж картонний круг діаметром 12 см та два круги з кольорового паперу діаметром 5 см і 3 см. Чотири смужки завдовжки 18 см згофруй (фото 2).
3. Наклей круги, як на зразку (фото 3).
4. Домалюй деталі — усмішку, брівки, війки (фото 4).
5. Приклей скотчем ручки, ніжки, чубчик, дерев'яну паличку, як на фото зі зразком виробу.

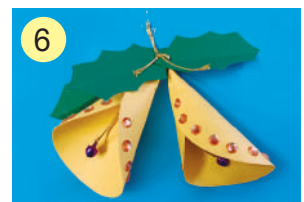
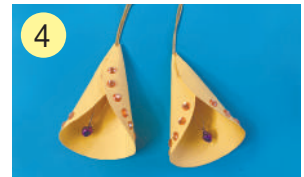

ДЗВІНОЧКИ НА ЯЛИНКУ

Зробити таку новорічну прикрасу зовсім нескладно. Я знаю, ти обов'язково впораєшся.

- ✓ шаблон
- ✓ клей, ножиці
- ✓ клей із блискітками
- ✓ скотч
- ✓ декор (намистинки, блискітки, «пухнасті» кульки, дзвіночки)
- ✓ тоненька стрічка чи декоративний тоненький шнурок, нитка
- ✓ два кружечки діаметром 12 см
- ✓ 2–4 зелені листочки, вирізані за шаблоном

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти, шаблон (фото 1).
2. Насели на середину шнурка дзвіночок чи намистинку. Прикрась кружечки блискітками (фото 2).
3. Приклей скотчем шнурок (фото 3).
4. Скрути та склей дзвіночки (фото 4).
5. Зв'яжи дзвіночки до купи. Зігни листочки навпіл (фото 5).
6. Просилі листочки (фото 6).
7. Приклей червоні ягідки-кульки, як на фото зі зразком виробу.

БЕРЕЖИ ВОДУ!

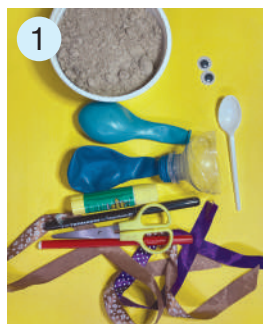
Сьогодні на тебе чекає зустріч із Краплинкою. Тобі вже багато відомо про навколишній світ і про те, як важливо охороняти водні ресурси. Ти вчасно закриваєш кран на кухні чи у ванній кімнаті? Якщо інколи забуваєш — Краплинка завжди нагадає. Отож не будь байдужим / байдужою, дбай про майбутнє.

- ✓ повітряна кулька синього (блакитного) кольору
- ✓ клей, ножиці, фломастери
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ стрічка
- ✓ пісок (борошно, манна крупа)
- ✓ маленька ложечка
- ✓ лійка (обрізана пластикова пляшка)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти (фото 1).
2. Зафіксуй лійку в кульці, насип пісок. Щільно утрамбує (фото 2).
3. Зав'яжи вузол (фото 3).
4. Приклей очі, намалюй носик, ротик, брівки. Зав'яжи бантик (фото 4).
5. Напиши нагадування (фото 5).

Зиму неможливо уявити без снігу, санчат, ялинки і... сніговика. Ліпити його — найулюбленіша розвага дітей.

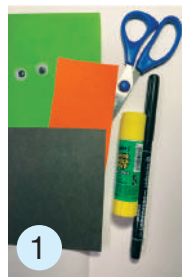
Отож носик — морквинка, очки — вуглинки...

- ✓ кольоровий папір
- ✓ клей, ножиці, фломастери
- ✓ декор (сніжинки, блискітки)
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ білий папір (половина аркуша А4 по вертикалі)
- ✓ чорний квадрат (10×10 см)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Заокругли та зріж краї заготовки з одного боку (фото 1–2).
2. Згофруй заготовку (фото 3).
3. Виріж із кольорового паперу смужку (16×2 см) для шарфика. Приклей, кінчик розітни (фото 4).
4. Відігни на квадраті чорного кольору смужку. Приклей капелюх (фото 5).
5. Виріж та приклей носик-морквинку, очі. Намалюй ротик, щічки, гудзики (фото 6).

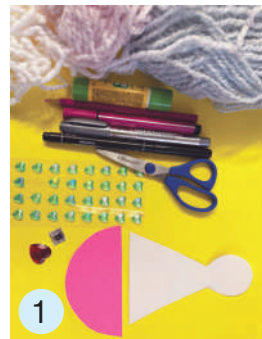
У кожного з нас є невидимий охоронець — ангел. Виготов небесного друга. Нехай цей символ стане твоїм помічником і порадником.

- ✓ шаблони
- ✓ нитки білого та жовтого (блакитного, рожевого тощо) кольорів
- ✓ декор (намистинки, блискітки, клей із блискітками)
- ✓ клей, ножиці, фломастери
- ✓ стрічка тоненька
- ✓ скотч

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти, шаблони (фото 1).
2. За шаблоном виріж деталь — основу для ангела. Намалюй деталі обличчя. Перев'яжи нитку (фото 2).
3. Намотай нитку. Зафіксуй кінець нитки зі звороту скотчем. Виготов за зразком зачіску. Збери нитки в пучечок, зв'яжи посередині (фото 3).
4. Приклей крила, вирізані за шаблоном. Задекоруй виріб. Приклей скотчем стрічку (фото 4).

Зимонька-зима, казкові дива, веселий спів, ігри — улюблена пора усіх дітлахів.

Для новорічного настрою виготов святкову аплікацію.

- ✓ шаблони
- ✓ клей
- ✓ ножиці
- ✓ кольоровий картон
- ✓ білий папір
- ✓ кольоровий папір чи фетр
- ✓ клей із блискітками
- ✓ фломастери
- ✓ декор (блискітки, «пухнасті» кульки)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти, шаблони (фото 1).
2. На половину аркуша дібраного картону наклеї білий папір, краї якого виріж «хвилькою» (фото 2).
3. Виріж за шаблоном із фетру та приклей ялинки (фото 3).
4. Задекоруй аплікацію: прикрась ялинки, намалюй кучугури снігу, сніжинки (фото 4).

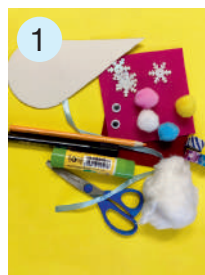
Наближаються зимові свята. Візьмися за справу: виготов прикрасу — різдвяного гнома. Його можна почепити на ялинку чи подарувати друзям.

- ✓ шаблони
- ✓ клей, ножиці, фломастери
- ✓ кольорові олівці
- ✓ вата
- ✓ фетр чи кольоровий папір
- ✓ «рухливі» оченята
- ✓ декор (сніжинки, блискітки, «пухнасті» кульки тощо)
- ✓ стрічка, скотч
- ✓ картонна основа виробу (виріж заздалегідь)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ

1. Підготуй необхідні матеріали та інструменти, шаблони (фото 1).
2. Виріж з фетру чи кольорового паперу шапочку за шаблоном. Приклей її на картонну основу. Приклей бороду з вати (фото 2).
3. Приклей очі, носик, промалюй деталі обличчя. Приклей помпончик (фото 3).
4. Задекоруй шапочку. Приклей скотчем стрічку (фото 4).

ЗМІСТ

Чого ти навчишся на уроках курсу «Я досліджую світ»	4
Світ, у якому ти живеш	6
Спостерігай за природою в різні пори року	8

ЛЮДИНА СЕРЕД ЛЮДЕЙ 9

Твоя школа	10
Навчання — це твій обов'язок	12
Твій розпорядок дня	14
Твоя постава	16
Твоє робоче місце	18
Твій відпочинок	20
Спілкуйся ввічливо	22
Поводься доброзичливо	24
Громадські місця	26
У музеї	28
У театрі та кінотеатрі	30
У бібліотеці	32
У гостях. Правила гостинності	34
Правила поведінки за столом	36
Правила поведінки в громадському транспорті	38
Твоя сім'я	40
Професії твоїх батьків	42
Обов'язки в сім'ї	44
Навчись робити самостійно	46
Дозвілля в сім'ї	48
Перевір себе	50

ЛЮДИНА І ПРИРОДА 51

Навколишній світ	52
З чого людина виготовляє рукотворні тіла	54
Як ти пізнаєш навколишній світ	56
Спостереження та досліди	58
Природа	60
Нежива природа	62

Жива природа	64
Умови, необхідні організмам для життя	66
Значення природи для людини	68
Дбайливе ставлення до природи	70
Значення Сонця для Землі	72
День і ніч	74
Пори року	76
Вода в природі	78
Властивості води-рідини	80
Значення води в природі та житті людини	82
Повітря та його властивості	84
Вітер	86
Значення повітря в природі та житті людини	88
Ґрунт	90
Значення ґрунту в природі та житті людини	92

ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ 94

Правила користування матеріалами	95
Змійка-грамотійка	96
Веселі медузки	97
Метелик із сюрпризом	98
Їжачок Колько	99
Павлик-Равлик	100
Волохата гусениця	101
Осіннє сонечко	102
Мишенятко Мицик	103
Динозаврик Довгошийко	104
Загадковий прибулець	105
Дзвіночки на ялинку	106
Бережи воду!	107
Кумедний сніговик	108
Ангел-охоронець	109
Святкові ялиночки	110
Різдвяний гномик	111

Список використаних джерел

Літературні твори

- C. 40. Вірш-лічилка про родину. Леся Вознюк. Авторський блог (URL: <http://web.archive.org/web/20230612082626/https://lesia.vozniuk.com/2010/06/01/virsh-lichylka-pro-rodynu/>).
- C. 99. Іжачок-хитрячок. Платон Воронько (уривок з вірша). Золотий колосок. Збірка фольклорних і літературних творів для роботи з дітьми у дошкільних закладах за програмою «Дитина» / Упор. Н. Я. Дзюбишина-Мельник. — К.: Освіта, 1994. — с. 623.
- C. 100. Павлику-равлику. Українська народна дитяча забавлянка. Скарбничка народної мудрості. Уклад. Л. А. Шик — Х. : Вид. група «Основа», 2011. — 319, [1] с. — (Серія «Творчому педагогу»).

Зображення

- C. 21. QR-код на відео «Руханка «Бедрики»» (Драган М. М. З особистого архіву).
- C. 28. Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського, Постерppp, ліцензія CC BY-SA 4.0. Desaturated from original.
- C. 28. Миколаївський обласний художній музей, Рrumasal, ліцензія CC BY-SA 4.0. Desaturated from original.
- C. 28. Національний музей народної архітектури та побуту України (м. Київ), Сергій Марущак, ліцензія CC BY-SA 4.0. Desaturated from original.
- C. 30. Хрещатий парк і театр ляльок, Сергій Криничя (Haidamac), ліцензія CC BY-SA 3.0. Desaturated from original.
- C. 57. Кішка Стюла (Оксана Бучковська. З особистого архіву).
- C. 63. Місяць. (Андрій Литвинів. З особистого архіву).
- C. 65. Качки на воді. (Олександр Гриців. З особистого архіву).
- C. 66. Синичка на гілці. (Олександр Гриців. З особистого архіву).
- C. 69. Козача левада. Картина Сергія Васильківського. 1893 р. Desaturated from original.
- C. 79. Перекотиполе на березі Азовського моря. (Оксана Бучковська. З особистого архіву).
- C. 79. Джураїнський водоспад. (Олександр Гриців. З особистого архіву).
- C. 89. Українські Карпати. (Олександр Гриців. З особистого архіву).
- C. 96-111. Усі фото уроків розділу «Дизайн і технології» (Лілія Роговська. З особистого архіву).
- Форзац 2. Синичка на гілці. (Олександр Гриців. З особистого архіву). Місяць. (Андрій Литвинів. З особистого архіву).

В оформленні видання також використано зображення з інтернет-джерела <https://www.freepik.com> таких авторів: Daniel-007 (стор. 9), Diignat (стор. 32), Sferitus (стор. 51), User15449331 (стор. 57), Underdome (стор. 57), Yanadjana (стор. 57), Radmarinafoto (стор. 62), Lindely (стор. 62), Denis_Vostrikov (стор. 62), Mircm (стор. 62), Azgek (стор. 63), Srip (стор. 63), Danielmegias-Freepik (стор. 63), Joaquincoibalan (стор. 65), Brgfx (стор. 65), BillionPhotos (стор. 66), Shaplovev (стор. 66), Bepslab (стор. 66), User17955599 (стор. 68), Arperevozhikov (стор. 68), Bayurov (стор. 70), User32601828 (стор. 70), Sivakova89_89 (стор. 70), Kichigin (стор. 70), Ws Studio Br (стор. 78), Yanaleo2107 (стор. 78), Felroman (стор. 78), Gioiaphoto (стор. 78), Fotomacro (стор. 78), Azgek (стор. 79), Savanter (стор. 79), User21908677 (стор. 79), Bpm82 (стор. 79), User7920588 (стор. 80), Svitlana (стор. 80), Billionphotos (стор. 80), Artalvesmon (стор. 80), Vitaliy6447 (стор. 82), Eagle2308 (стор. 82), Abarts (стор. 82), Koldunov (стор. 82), Bilanol (стор. 87), Galyna_Andrushko (стор. 87), Dvoynore (стор. 87), Uleca (стор. 87), Volosovo01Nk4 (стор. 89), Yurystryukin (стор. 89), Polubiatka (стор. 89), H9limages (стор. 90), Heliosphile (стор. 93), bondivi90 (стор. 93), Natalya Temnaya (стор. 93), Another69 (стор. 93), нахаза: 3D_House, User12071769, Freepik, Kcu3191, Sashko_T, Rsooil, Aviaivad, L-M, idimedia, pm82.

Навчальне видання

Жаркова Ірина Іванівна, **Мечник** Лариса Андріївна, **Роговська** Лілія Ігорівна

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти
У двох частинах

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Підручник безкоштовний.

Надруковано згідно з договором від 8 серпня №FY25-08-08-02.

Продаж заборонено

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Літературні редактори: *Людмила Олійник, Ірина Дворницька*

Обкладинка *Олени Демчак*

Художнє оформлення: *Володимир Поворозник, Олена Демчак, Юлія Деркач*

Технічний редактор *Олександр Гриців*

Редагування та комп'ютерна верстка: *Надія Вітушинська, Оксана Бучковська*

Відповідальна за випуск *Оксана Бучковська*

Формат 70x100/16. 9,03 ум. др. арк., 7,68 обл.-вид. арк. Тираж 44216. Замовлення №340.

Видавець, виготовлювач і розповсюдjuвач видавничої продукції

Редакція газети «Підручники і посібники» 46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-31

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюдjuвачів видавничої продукції серія ДК № 5143 від 05.07.2016 р.

Віддруковано в Товаристві з обмеженою відповідальністю «Західноукраїнська книжкова фабрика»

46002, м. Тернопіль, вул. М. Рудницького, 28, кв. 3.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру ДК № 6827 від 02.07.2019 р.

НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Рукотворні тіла

Тіла пр

Нежива природа

Росл

природи

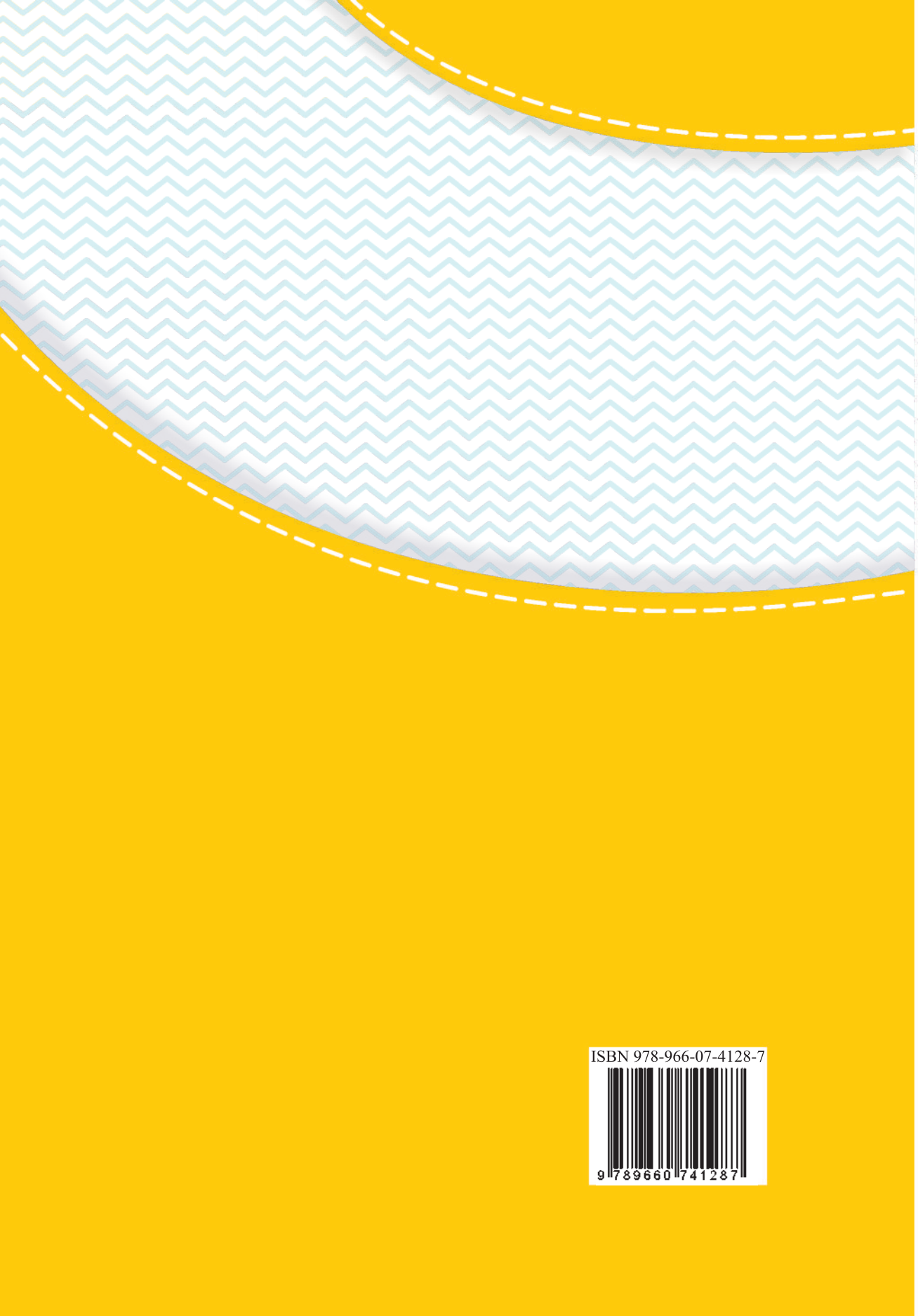
Жива природа

растини

Тварини

Людина

ISBN 978-966-07-4128-7

9 789660 741287